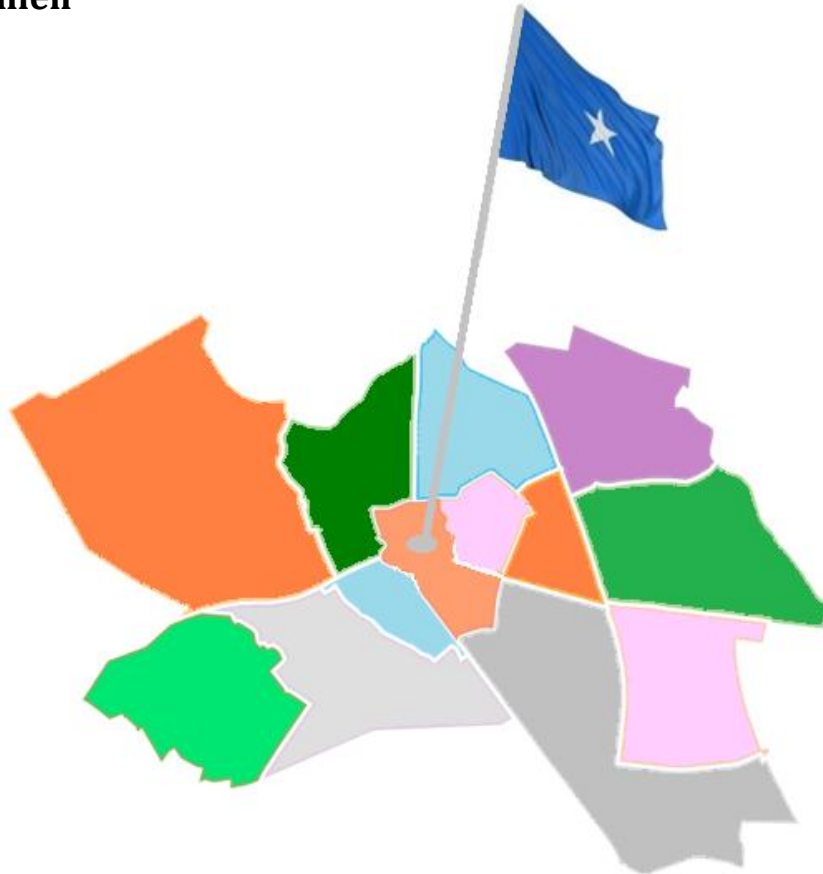

Integratie en participatie van Somaliërs in Helmond in een transnationaal perspectief

Een kwalitatief onderzoek naar de mogelijkheden en obstakels van Somalische vluchtelingen

Stefan Behlen

Bachelorthesis Sociale Geografie
Faculteit der Managementwetenschappen
Radboud Universiteit Nijmegen
Augustus 2012

Auteur: Stefan Behlen
Studentnummer: s0823937
Begeleider: Dr. Joris Schapendonk
Versie: Definitief

Bachelorthesis Sociale Geografie
Faculteit der Managementwetenschappen
Radboud Universiteit Nijmegen
Augustus 2012

Voorwoord

Deze bachelorthesis vormt de afsluiting van de bacheloropleiding Sociale Geografie. Onderwerp van deze thesis is de integratieproblematiek van Somalische vluchtelingen in een middelgrote stad. Het is voor mij een uitdaging geweest om deze problematiek in kaart te brengen zodat gekeken kon worden in hoeverre het gemeentelijk beleid hierop aansluit. In aanloop naar dit eindproduct heb ik te maken gehad met enkele tegenslagen. Desondanks denk ik dat ik er in geslaagd ben een wetenschappelijk verantwoord product neer te zetten.

Graag wil ik van de mogelijkheid gebruik maken een aantal mensen te bedanken. Mijn onderzoek berust voornamelijk op gegevens uit interviews met Somalische vluchtelingen woonachtig in Helmond. Ik wil bij deze de Somalische respondenten bedanken voor hun medewerking. In het bijzonder wil ik Saeed Abshir bedanken die mij geholpen heeft andere respondenten te benaderen, en mij geholpen heeft door als tolk te fungeren bij een drietal interviews. Tevens wil ik Cees Waterschoot bedanken. Het interview met hem heeft vanwege zijn vak - sr. klantbegeleider werk, asielzoekers/vluchtelingen, en beleidsadviseur bij de gemeente Helmond - het onderzoek in een breder perspectief geplaatst. Ten slotte wil ik mijn begeleider Joris Schapendonk bedanken voor de fijne samenwerking. Dankzij zijn feedback en suggesties op momenten dat ik vast kwam te zitten, ben ik tot dit eindproduct gekomen.

Stefan Behlen

Augustus 2012

Samenvatting

In dit onderzoek wordt de leefwereld van een zestal Somalische vluchtelingen woonachtig in Helmond in kaart gebracht. Het betreft een doelgroep die bekend staat moeite te hebben om te integreren. Dit blijkt onder andere uit een onderzoek dat is gedaan in opdracht van het ministerie voor Wonen, Wijken en Integratie (NOS, 2010). Dit onderzoek concludeert dat Somalische migranten in Nederland meer moeite hebben met integreren dan asielzoekers uit andere landen. Met het in kaart brengen van de leefwereld van een aantal Somalische vluchtelingen - op lokaal niveau met als casus Helmond - wordt enigszins duidelijk waar zowel de obstakels als mogelijkheden met betrekking tot integratie en participatie voor hen liggen. Om de maatschappelijke relevantie van het onderzoek van extra waarde te voorzien is tevens het gemeentelijk integratiebeleid geanalyseerd. Zo kan er gekeken worden in hoeverre het gemeentelijk integratiebeleid aansluit op de integratieproblematiek.

Doel- en vraagstelling

De doelstelling van dit onderzoek is het in kaart brengen van de leefwereld van de Somalische vluchteling in middelgrote steden met een onlangs gesloten asielzoekerscentrum (AZC), teneinde inzichtelijk te maken in hoeverre het gemeentelijk integratiebeleid aansluit op de problematiek van Somalische vluchtelingen met betrekking tot integratie en participatie in de samenleving. Met de reeds geformuleerde doelstelling in gedachten is de volgende centrale vraag tot stand gekomen: *'In hoeverre sluit het gemeentelijk integratiebeleid aan op de integratieproblematiek van Somalische vluchtelingen gehuisvest in Helmond, gekeken naar de belangrijkste mogelijkheden en obstakels in hun alledaags leven op sociaal-cultureel, sociaal-economisch en politiek-juridisch gebied?'* Deze vraag is opgebouwd uit een tweetal analyses. Ten eerste wordt in het verslag het gemeentelijk integratiebeleid geanalyseerd. Daarna wordt de integratieproblematiek van Somalische vluchtelingen die gehuisvest zijn in Helmond geanalyseerd. Dit is gedaan aan de hand van een aantal deelvragen, verdeeld onder de drie dimensies die als rode draad door het verslag lopen:

- Sociaal-cultureel
 - Hoe komen Somalische vluchtelingen in Helmond terecht?
 - Hoe ziet het sociaal-cultureel leven van Somalische vluchtelingen eruit, welke vrijheden hebben en welke obstakels komen zij tegen?
- Sociaal-economisch
 - Is het inkomen van Somalische vluchtelingen toereikend om hen in hun levensbehoeften te voorzien?
 - Waaraan wordt het inkomen gespendeerd?
- Politiek-juridisch
 - In hoeverre beperkt de wetgeving het dagelijks leven van Somalische vluchtelingen in Helmond?

- In hoeverre worden mogelijkheden die steun bieden bij het integratieproces aangegrepen?

Theorie

Het in kaart brengen van de leefwereld van de Somalische vluchtelingen is gekoppeld aan enkele theoretische uitgangspunten. Het onderzoek is gericht op de integratieproblematiek van een doelgroep die gedwongen is te migreren. Daarbij bestaan veelal grensoverschrijdende sociale betrekkingen tussen herkomst- en gastland, wat zich uit in grensoverschrijdende activiteiten (Engbersen et al. 2004). Anders vertaald – waarin de theoretische uitgangspunten tot uiting komen – gaat dit onderzoek om ‘lokale integratie’ van ‘forced migrants’ in een ‘transnationale wereld’. De migranten waar het om gaat zijn namelijk gedwongen (‘forced’) te migreren vanwege de oorlogssituatie in hun vaderland. Eenmaal in Nederland gekomen staan zij voor de opgave om onder andere in middelgrote steden te integreren in een compleet andere samenleving dan zij gewend zijn. De toename van transnationalisme heeft een wederzijdse beïnvloedbare relatie met ‘lokale integratie’ en ‘forced migration’. Daarom zal de lokale integratie van gedwongen migranten in een transnationaal perspectief worden geplaatst. In het theoretisch kader worden de drie uitgangspunten toegelicht en zullen de relaties tot elkaar aan de hand van de drie dimensies uiteengezet worden.

Methode

Voor het onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve benadering. Via interviews zijn een zestal Somaliërs ondervraagd naar bezigheden en ervaringen in hun dagelijks leven. Thema's die in de interviews centraal staan zijn: Integratie en participatie, transnationale betrokkenheid en ervaringen met het gemeentelijk apparaat. Daarnaast is het gemeentelijk integratiebeleid geanalyseerd. Om dit in een breder perspectief te plaatsen is tevens een beleidsadviseur geïnterviewd. In dit interview stond het integratiebeleid, de sluiting van het AZC en de integratieproblematiek van Somaliërs in Helmond centraal. Zodoende kon nadien de twee analyses met elkaar vergeleken worden.

Conclusie

Er kan geconcludeerd worden dat het gemeentelijk integratiebeleid op diverse gebieden niet goed aansluit op de integratieproblematiek onder de Somalische respondenten. Enkele obstakels in het integratieproces zijn: te lange procedures bij asielaanvragen, het achterhouden van achtergrondinformatie over vluchtelingen door verschillende instanties zoals asielzoekerscentra, de opkomende sociale transnationale activiteiten die contacten met de lokale bevolking vervangen en de economische recessie. Er zijn echter ook mogelijkheden in het integratieproces die met behulp

van de gemeente aangegrepen kunnen worden: doorbreken van enkele traditionele normen en waarden – zoals man/vrouw verhouding - door middel van workshops en voorlichting, meer en betere begeleiding bij het volgen van opleidingen en het niveau van de inburgeringcursus per individu beoordelen. Belangrijkste aanpassingen die in het integratiebeleid dienen gemaakt te worden zijn: invoeren van doelgroepenbeleid, duidelijke regels opstellen bij het verschaffen van subsidie en inspelen op de hedendaagse realiteit van transnationalisme.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	9
1.1 Conflict in Somalië	9
1.2 Asielzoekers en vluchtelingen in middelgrote steden	10
1.3 Doel- en vraagstelling	11
1.4 Onderzoeksmodel	13
2. Theoretisch kader	15
2.1 Drie benaderingen	15
2.2 Transnationaliteit	15
2.3 Lokale integratie in een transnationale wereld	17
2.4 Forced migration in een transnationale wereld	18
2.5 Lokale integratie van forced migrants in een transnationale wereld	19
3. Methodologie	23
3.1 Inleiding	23
3.2 Onderzoeksstrategie	23
3.3 Onderzoeksmateriaal	24
4. Integratiebeleid	26
4.1 Inleiding	26
4.2 Integratiebeleid in Nederland	26
4.3 Integratiebeleid in Helmond	27
4.4 Doelstellingen	29
4.5 Analyse gemeente	30
4.5.1 Sociaal-cultureel	31
4.5.2 Sociaal-economisch	32
4.5.3 Politiek-juridisch	33

5. Somalische leefwereld in Helmond	35
5.1 Inleiding	35
5.2 Van Somalië naar Helmond	35
5.2.1 Een transnationaal sociaal netwerk	36
5.2.2 Maatschappelijke positie van gedwongen migranten	38
5.2.3 Een afgezonderde gemeenschap	39
5.3 Uitkering als inkomen	41
5.3.1 Economisch transnationale betrokkenheid	41
5.3.2 Baanperspectieven van gedwongen migranten	42
5.4 Mogelijkheden en beperkingen van de wetgeving	43
5.4.1 Politieke betrokkenheid	44
5.4.2 Lokale integratie van transmigranten	45
6. Conclusie	46
6.1 Sociaal-cultureel	46
6.2 Sociaal-economisch	47
6.3 Politiek-juridisch	48
Kritische reflectie	50
Literatuurlijst	52
Bijlage 1: Globale transcriptie: interview met beleidsadviseur	55
Bijlage 2: Globale transcripties: interviews met Somalische respondenten	62

1. Inleiding

1.1 Conflict in Somalië

Gekeken naar statistieken, krijgen we al snel een duidelijk beeld van de getale van vluchtelingen die in ons land asiel aanvragen. In 2011 waren dat er in Nederland 14.630 (Eindhovens Dagblad, 2012). Ten opzichte van 2010 betekent dat een daling van drie procent. Desondanks blijft een substantiële groep vluchtelingen ons land binnen komen. Een groot deel daarvan, in 2011 ruim 20%, valt onder de Somalische etniciteit. Waarom komen er zoveel Somalische vluchtelingen onze kant op? Een klein onderzoek maakt al snel duidelijk dat veel Somaliërs hun land zijn ontvlucht vanwege de oorlog die er al jaren woedt. Burgers hebben er dagelijks te lijden onder geweld van diverse rebelligroeperingen en het regeringsleger. Dit is dan ook de reden dat meer dan een miljoen Somaliërs uit hun huizen zijn verdreven en er maandelijks duizenden van hen het land uit vluchten. Sinds 1991, na de val van de toenmalige president wordt Somalië beschouwd als het typevoorbeeld van een ineengestorte staat. Er ontstond een chaotische situatie doordat een steeds groeiend aantal militieën en krijgsheren met elkaar oorlog voeren om de controle te krijgen over wegen, havens, luchthavens en andere strategische punten (Renders, 2006). In die oorlog worden criminele misdaden gepleegd, waaronder afpersing van de lokale bevolking. Met talloze vredesconferenties, georganiseerd door verschillende regionale en internationale organisaties is geprobeerd de conflictensituatie te doorbreken. Het laatste vredesakkoord, gesloten in Nairobi leverde een overgangsregering op. Deze heeft een zwakke en gedeeltelijke controle over het grondgebied van Somalië. Zo zwak dat de toenmalige president Abdillahi Yusuf zich niet in de hoofdstad Mogadishu durfde te vertonen uit vrees te worden vermoord (Renders, 2006).

Tot de meest kwetsbare groepen van de mensen die lijden onder het aanhoudende conflict, behoren etnische minderheden en alleenstaande vrouwen en meisjes. Door deze oorlog hebben al zo'n 2,8 miljoen Somalische vluchtelingen hun toevlucht gevonden buiten Somalië. De overgrote meerderheid leeft nu in een van de buurlanden. Uit een rapport van Stichting Vluchteling (2011) blijkt dat het in medio augustus 2011 gaat om ruim 474.000 Somalische vluchtelingen in Kenia, 192.000 in Jemen en bijna 180.000 in Ethiopië. Het betreft dan voornamelijk vluchtelingen uit Zuid-Centraal Somalië, het epicentrum van conflict en humanitaire nood. Veel vluchtelingen – zo'n 100.000 in 2009 - zoeken buiten de regio van Somalië hun toevlucht (Wolf, 2011). Uit Eindhovens Dagblad (2012) blijkt dat er in Nederland in 2010 maar liefst 3370 asielaanvragen ingediend werden door Somalische vluchtelingen. In 2011 waren er dat 1420. Deze daling komt met name door een afname in nareizigers. Desondanks blijft het de grootste groep asielzoekers in Nederland. Nederland

behoort daarmee dan ook tot een van de vijf landen in Europa met de grootste instroom wat betreft Somalische vluchtelingen.

1.2 Asielzoekers en vluchtelingen in middelgrote steden

De hierboven genoemde cijfers geven een indruk van de omvang van het aantal vluchtelingen als gevolg van de problematiek van het Somalische conflict, alsmede de omvang van Somalische asielzoekers in Nederland. Maar vaak wordt vergeten dat achter deze cijfers ook persoonlijke verhalen verschuilen van vluchtelingen die, met hun vaak traumatische ervaringen, proberen hun leven op de rails te krijgen. Want behalve het verlaten van hun thuisland, waarbij de nodige emoties komen kijken, gaan zij ook een lange reis naar Nederland tegemoet, waarin zij moeten overleven, aanpassen en verwerken. Eenmaal in Nederland is het voor hen een opgave om te integreren in een onbekende en bedreigende maatschappij met vele onzekerheden over hun toekomst. Zij proberen op de locatie waar zij geplaatst worden een nieuw leven op te bouwen. Daarbij krijgen zij te maken met de nodige obstakels en beperkingen.

In Nederland zijn reeds een tal van onderzoeken gedaan naar de logistieke wijze waarop (onder andere via mensensmokkel) Nederland bereikt wordt door Somalische asielzoekers, en wat voor gevaren zij ontvluchten. Dit valt met name onder migratiestudies die de leefwereld van de Somalische migranten in kaart brengen. Dit blijkt onder meer uit het werk van Mastop (2012) en van Liempt (2007). Dit onderzoek is echter gericht op de integratieproblematiek van Somalische vluchtelingen. Daarnaast wordt onderzocht in hoeverre beleid afstemt op de problematiek en vice versa. Dit onderzoek onderscheidt zich dus van die andere onderzoeken doordat het in verband wordt gebracht met een concreet beleid. Het onderzoek is dan ook maatschappelijk relevant in termen van de integratieproblematiek en een eventuele bijdrage aan de verbetering van het desbetreffende beleid. Daarnaast zijn onderzoeken die in het verleden gedaan zijn over vluchtelingen van een bepaalde etniciteit vooral gericht op de omstandigheden in grote steden. Grote steden zoals Amsterdam hebben door onderzoek te doen naar vluchtelingen in die gemeente, een overzicht kunnen ontwikkelen die weergeeft welke nationaliteiten de vluchtelingen bezitten en hoe de verhoudingen liggen wat betreft leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, inkomens en banen (Gemeente Amsterdam, 2011). In middelgrote steden zijn echter weinig tot geen gegevens te vinden over de verhoudingen van vluchtelingen en hun positie in de maatschappij. Desondanks krijgen deze steden tegenwoordig ook steeds meer te maken met vluchtelingen (CBS, PBL, Wageningen UR, 2011). De vluchtelingen worden namelijk steeds meer over verschillende gemeentes geplaatst in tegenstelling tot het verleden waarbij zij met name in grote steden geplaatst werden. Opmerkelijk is echter dat het totaal aantal mensen dat asiel aanvraagt in ons land een afnemende trend laat zien. Mede

daardoor zijn er de afgelopen jaren verschillende asielzoekerscentra dichtgegaan (Omroep Brabant, 2005). Er worden in deze steden dus alleen nog vluchtelingen geplaatst. Er ontstaat hierdoor een nieuwe situatie voor een bevolkingsgroep als Somalische vluchtelingen. Waar voorheen veel contact tussen Somalische vluchtelingen en asielzoekers bestond, hier had de gemeentelijke instelling het asielzoekerscentrum (AZC) enigszins zicht op, ontstaat er nu een afgezonderde samenleving van Somalische vluchtelingen. Het is dan nog maar de vraag of de gemeente nog voldoende inzicht heeft op de kwestie, of het integratiebeleid strookt met de werkelijke mogelijkheden en obstakels in het integratieproces van deze bevolkingsgroep.

Dit onderzoek zal daarom betrekking hebben op een middelgrote gemeente met een onlangs – in 2005 - gesloten AZC, waar relatief weinig onderzoek met betrekking tot dit onderwerp is verricht, de gemeente Helmond. Het probleem wat betreft Somaliërs in deze gemeente, alsmede in andere gemeentes ligt in de integratie en participatie in de samenleving. In de gemeente Helmond blijkt dat met name uit beleidsplannen om van de maatschappij afgezonderde Somalische vluchtelingen te bereiken en hun arbeidsmogelijkheden te vergroten (Gemeente Helmond, 2008a). Mede door de integratieproblemen is het aantal Somalische Nederlanders in Nederland de laatste jaren drastisch afgenomen. Velen van hen zijn vertrokken naar Engeland. Uit Liempt (2011) blijkt dat de reden voor deze bevolkingsgroep die migreert naar Engeland op een drietal richtingen wijst: economische, sociale en politieke oorzaken. Veel van de Somalische Nederlanders ervaart op een van de drie dimensies, of meerdere een dusdanige dwang, begrenzing en/of vrijheidsbeperking en besloten daartoe te verhuizen.

1.3 Doel- en vraagstelling

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de leefwereld van de Somalische vluchteling in middelgrote steden met een onlangs gesloten AZC, teneinde inzichtelijk te maken in hoeverre het gemeentelijk integratiebeleid aan sluit op de problematiek van Somalische vluchtelingen met betrekking tot integratie en participatie in de samenleving.

Om deze doelstelling te behalen wordt zowel vanuit het perspectief van de Somalische vluchteling als vanuit het gemeentelijk integratiebeleid bekeken met wat voor mogelijkheden en obstakels Somalische vluchtelingen woonachtig in Helmond te maken krijgen bij het integratie- en participatieproces. Omdat lokale integratie van vluchtelingen volgens Fermin (1997) politiek-juridische, economische, sociale en culturele aspecten omvat, zullen deze aspecten in dit onderzoek in de vorm van de volgende dimensies terugkomen: sociaal-cultureel, sociaal-economisch en politiek-juridisch. De mogelijkheden en obstakels zullen dus vanuit beide perspectieven aan de hand van de

drie hierboven genoemde dimensies uiteengezet worden. Hieruit moet blijken of het gemeentelijk integratiebeleid afstemt op de werkelijke situatie waarin Somalische vluchtelingen verkeren en of de middelen daadwerkelijk zullen bijdragen aan de integratiedoelstellingen. Tevens zal blijken of de sluiting van het AZC invloed heeft gehad op de Somalische gemeenschap binnen Helmond en op de relatie met de gemeente.

Wanneer men spreekt van sociaal-culturele integratie worden er twee aspecten onderscheiden, een sociale en een normatieve. Hierbij gaat het enerzijds om de mate waarin migranten sociaal contact overhouden met autochtone Nederlanders en anderzijds om de mate waarin migranten zich oriënteren op in Nederland gangbare waarden en normen (Engbersen et al., 2004). De migrant moet dus trachten culturele kloven in het dagelijkse leven te overbruggen, en zich contactueel mengen in de autochtone maatschappij. De sociaal-economische dimensie verwijst naar de economische rechten, plichten en prestaties. De mate van rechten en mogelijkheden om werk te accepteren/weigeren en van institutionele voorzieningen gebruik te kunnen maken om werk te vinden hebben grote invloed op de toegang tot de arbeidsmarkt (Engbersen et al., 2004). Toegang tot arbeidsgerelateerde voorzieningen, zoals werkloosheidsuitkeringen en door de overheid geregelde sociale zekerheidsvoorzieningen zouden juist averechts kunnen werken voor de participatiegraad in de samenleving door middel van de arbeidsmarkt. Deze mogelijkheden en beperkingen op de arbeidsmarkt en de wijze waarop inkomen verworven wordt bepalen mede het succes van de integratie. De politieke-juridische dimensie stelt de rechtspositie van de migranten centraal. De migranten hebben met een wetgeving te maken die hen beperkingen op legt, dan wel mogelijkheden oplevert. Migrant zijn wat betreft hun bewegingsvrijheid erg afhankelijk van deze wetgeving die op zijn beurt weer invloed heeft op het integratieproces.

Met de reeds geformuleerde doelstelling in gedachten is de volgende centrale vraag geformuleerd:

In hoeverre sluit het gemeentelijk integratiebeleid aan op de integratieproblematiek van Somalische vluchtelingen gehuisvest in Helmond, gekeken naar de belangrijkste mogelijkheden en obstakels in hun alledaags leven op sociaal-cultureel, sociaal-economisch en politiek-juridisch gebied?

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

- Sociaal-cultureel
 - Hoe komen Somalische vluchtelingen in Helmond terecht?
 - Hoe ziet het sociaal-cultureel leven van Somalische vluchtelingen eruit, welke vrijheden hebben en welke obstakels komen zij tegen?
- Sociaal-economisch

- Is het inkomen van Somalische vluchtelingen toereikend om hen in hun levensbehoeften te voorzien?
- Waaraan wordt het inkomen gespendeerd?
- Politiek-juridisch
 - In hoeverre beperkt de wetgeving het dagelijks leven van Somalische vluchtelingen in Helmond?
 - In hoeverre worden mogelijkheden die steun bieden bij het integratieproces aangegrepen?

Dit verslag kan bijdragen aan een betere samenwerking tussen de gemeente Helmond en de Somalische vluchtelingen. Door inzichtelijk te maken waar Somalische vluchtelingen in het dagelijks leven omtrent integratie mee te maken krijgen wordt duidelijk in hoeverre de gemeente hierop in kan spelen om obstakels te verkleinen en mogelijkheden te vergroten. Ook wordt duidelijk waar de Somalische vluchtelingen kansen laten liggen en dus beter op moeten anticiperen. Dit moet bijdragen aan een betere wisselwerking tussen beide groepen waarbij een succesvol integratieproces centraal staat. Minder belangrijk, maar opmerkelijk is het feit dat het verslag als een soort eyeopener kan functioneren voor Helmondse burgers die zich afvragen wat er zich afspeelt in het leven van de Somalische vluchtelingen in Helmond.

1.4 Onderzoeksmodel

In deze paragraaf zal het onderzoeksmodel uiteengezet worden. Deze geeft weer hoe het onderzoek geoperationaliseerd gaat worden alsmede hoe de centrale concepten aan elkaar verbonden worden. Zoals in deel 'A' van het model op de volgende bladzijde schematisch weergegeven is, zal vanuit een theoretisch kader een onderzoeksoptiek worden gevormd ter benadering van de empirische werkelijkheid. Belangrijkste bronnen uit het literatuuronderzoek worden gevormd door drie verschillende uitgangspunten die met elkaar in verbinding staan: 'lokale integratie' van 'forced migrants' in een 'transnationale wereld'. In deel 'B' wordt duidelijk dat zowel het gemeentelijk integratiebeleid als de mogelijkheden en obstakels van Somalische vluchtelingen die komen kijken bij het integratie- en participatieproces geanalyseerd worden. In deel 'C' wordt de stap van analyse naar toetsing geduid. De twee analyses vanuit beide perspectieven zullen op basis van een beoordelingscriteria verdeeld over drie dimensies (sociaal-economisch, politiek-juridisch en sociaal-cultureel) worden getoetst. Dit gebeurt aan de hand van een casestudy die de gewenste data en kennis moet opleveren. Deel 'D', toont hoe het theorietoetsend onderzoek vervolgens zal leiden tot het gewenste onderzoeksresultaat, te weten, verbeterd theoretisch inzicht. Met kwalitatief onderzoek op basis van interviews zullen de nieuwe inzichten verkregen worden. In de laatste fase van het onderzoek zal vergeleken worden in hoeverre het gemeentelijk beleid aansluit op de

integratieproblematiek van Somalische vluchtelingen aan de hand van de mogelijkheden en obstakels die zij in het dagelijks leven ondervinden.

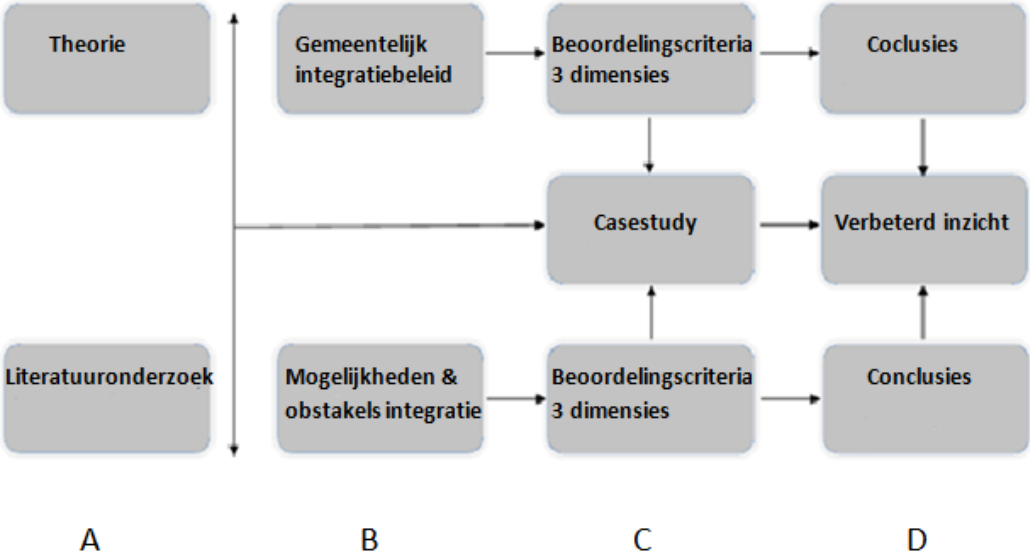

Fig. 1: Onderzoeksmodel

2. Theoretisch kader

2.1 Drie uitgangspunten

Zoals in de inleiding vermeld zal het in kaart brengen van de leefwereld van de Somalische vluchteling gebeuren aan de hand van enkele theoretische uitgangspunten. Er wordt in dit onderzoek de nadruk gelegd op de obstakels en mogelijkheden van de Somalische vluchteling met betrekking tot integratie en participatie in de samenleving van middelgrote steden. Daarbij bestaan veelal grensoverschrijdende sociale betrekkingen tussen herkomst- en gastland, wat zich uit in grensoverschrijdende activiteiten (Engbersen et al., 2004). Anders vertaald gaat dit onderzoek om 'lokale integratie' van 'forced migrants' in een 'transnationale wereld'. De migranten waar het om gaat zijn namelijk gedwongen ('forced') te migreren vanwege de oorlogssituatie in hun vaderland. Eenmaal in Nederland staan zij voor de opgave om onder andere in middelgrote steden te integreren in een compleet andere samenleving dan zij gewend zijn. De toename van transnationalisme heeft een wederzijdse beïnvloedbare relatie met 'lokale integratie' en 'forced migration'. Daarom zal de lokale integratie van gedwongen migranten in een transnationale wereld in dit theoretisch kader centraal staan en zullen de relaties tot elkaar aan de hand van de drie dimensies uiteengezet worden (Zie schema hieronder).

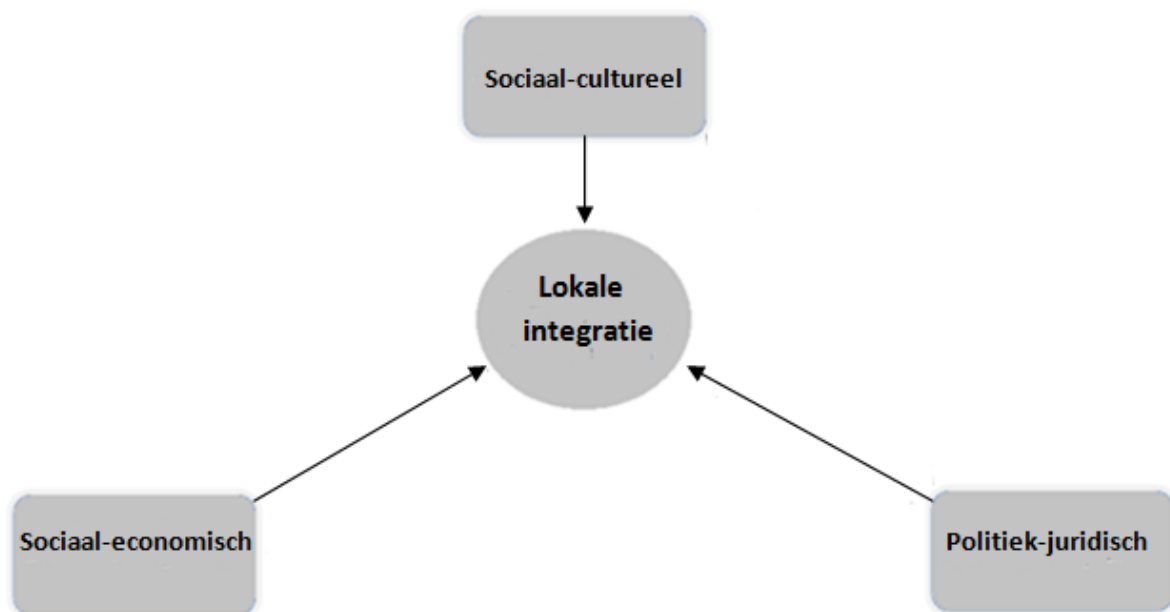

Fig. 2: Conceptueel model

2.2 Transnationaliteit

Met de opkomst van de wereldwijde globalisering zijn er ook allerlei nevenbewegingen opgekomen. Zo stelt Portes (1999) dat met name door de communicatie- en transporttechnologieën die onlosmakelijk verbonden zijn met de globalisering, de intensiteit van transnationale activiteiten

enorm zijn toegenomen. Daaronder valt ook de transnationale activiteiten van migranten. Daarmee wordt bedoeld dat specifieke groepen migranten tegenwoordig steeds meer landgrensoverschrijdende economische, politieke en culturele activiteiten ontplooiën (Engbersen et al. 2003). Door deze activiteiten die grensoverschrijdend zijn ontstaat er een transnationale wereld waarin sociale activiteiten en contacten van migrantengroepen niet tot een nationaal territorium beperkt blijven, maar zich afspelen in een grensoverschrijdende wereld. Wat met name voorkomt, wat betreft transnationale activiteiten onder de migrantengroepen zijn intensieve contacten met verwanten in het land van herkomst, alsmede contacten in internationaal verspreide migrantengemeenschappen.

Het operationaliseren van het abstracte begrip transnationale wereld is niet eenvoudig. Desondanks bestaan er wel verschillende benaderingen, voortkomend uit het werk van Faist en Portes in Engbersen et al. (2003), die transnationalisme inzichtelijker maakt. Deze benaderingen worden ook wel sterk en zwak transnationalisme genoemd. Sterk transnationalisme duidt op groepen die beroepshalve dan wel in politiek georganiseerd verband activiteiten onderhouden met hun land van herkomst of de bredere diaspora. En zwak transnationalisme duidt op meer alledaagse vormen van transnationalisme die niet voortkomen uit beroepsmatige of politiek-activistische verplichtingen, maar die wel degelijk een zekere duurzaamheid en frequentie hebben. Hierbij moet vooral aan culturele activiteiten gedacht worden. Deze contacten en culturele activiteiten zijn verweven met de sociaal-culturele dimensie van het integratieproces van vluchtelingen. Volgens Engbersen et al. (2004) hebben deze activiteiten namelijk invloed op het integratie- en participatieproces van vluchtelingen.

Naast deze culturele activiteiten vinden in een transnationale wereld ook economische activiteiten plaats. Bij economische activiteiten moet gedacht worden aan de opkomst van internationaal georiënteerde migrantenondernemers, internationale geldstromen of vormen van tijdelijke arbeidsmigratie. Het meeste onderzoek naar transnationalisme is volgens Fermin et al. (2009) gericht op arbeids- en gezinsmigranten die met name om economische redenen zijn gemigreerd. Desondanks is het voornamelijk onduidelijk of transnationalisme voor asielmigranten die hun land primair om politieke redenen hebben verlaten anders uitpakt dan voor de arbeids- en gezinsmigranten. Volgens Bloch (2008) is namelijk niet het migratiemotief maar de verblijfstatus – al dan niet gemachtigd tot werken in het gastland – bepalend voor het zenden van geld naar het herkomstland van vluchtelingen. Economische transnationale activiteiten vinden op steeds grote schaal plaats. In Engbersen et al. (2004) wordt zelfs verondersteld dat migranten via transnationale netwerken meer geld overmaken naar ontwikkelingslanden dan er wereldwijd wordt besteed aan

formele ontwikkelingshulp. In die zin draagt migratie in een transnationale wereld bij aan positieve economische impuls in ontwikkelingslanden, maar wordt er door de migranten minder besteed in de Nederlandse maatschappij. Dit benadeelt de integratie van migranten vanuit economisch perspectief. Zo heeft transnationaliteit dus ook invloed op de sociaal-economische dimensie van het integratieproces.

Als laatste vinden in een transnationale wereld ook politieke activiteiten plaats. Deze zijn verweven met de politiek-juridische dimensie van het integratieproces. Wanneer migranten in een rechtspositie bevinden waarin zij een dubbele nationaliteit mogen bezitten, kunnen zij transnationale politieke activiteiten ontplooiën in het land van herkomst. Voorbeelden daarvan zijn participatie in verkiezingen in het land van herkomst en politieke mobilisatie in het gastland ten behoeve van het land van herkomst (Nell, 2008). Vele criticasters alsmede politici zien dit verschijnsel als een bedreiging, daar de loyaliteit met het gastland dreigt weg te vloeien. Dit heeft zijn weerslag op het integratieproces.

2.3 Lokale integratie in een transnationale wereld

Integratie slaat in algemene zin op het volwaardig deel uitmaken van een geheel (Engbersen et al., 2004). In het geval van integratie van mensen spreekt men van succesvolle integratie wanneer zij volwaardig deel uitmaken van de samenleving. Daarbij moet rekening worden gehouden dat zowel de binnenkomende migranten als de ontvangende maatschappij zich aan elkaar aanpassen (Spiecker en Steutel, 2000). In het geval van dit onderzoek gaat het om de opname van bepaalde bevolkingsgroepen in een lokale maatschappij, namelijk die van een middelgrote stad. Lokale integratie van vluchtelingen is een complex en geleidelijk proces dat verschillende maar verwante politiek-juridische, economische, sociale en culturele aspecten omvat (Fermin, 1997).

De sociaal-culturele dimensie van integratie verwijst naar het samenleven van individuen en groepen die in etnisch, cultureel en levensbeschouwelijk opzicht verschillen. Wanneer dit proces goed verloopt krijgen de migranten de ruimte en erkenning van medeburgers, organisaties, instellingen en de staat om hun eigen levenswijze, de beleving van hun religie en hun collectieve en individuele identiteiten te ontplooiën. Sociaal-economische integratie heeft betrekking op het indammen van economische ongelijkheid tussen de migranten en de autochtone bevolking. De positie van de migranten vanuit economisch perspectief in relatie tot integratie komt met name tot uitdrukking in economisch gerelateerde verschijnselen zoals de arbeidsmarkt, het onderwijs en huisvesting. Politiek-juridische integratie is verbonden aan het begrip burgerschap. Van migranten met de verworven status van burger wordt verwacht dat zij een eenheid vormen met de gemeenschap. Dit

wordt geacht te halen aan de hand van verkregen vrijheidsrechten, politieke rechten en sociale rechten (Fermin, 1997).

Het succes van lokale integratie staat in verbinding met de transnationaliteit die is toegenomen. Transnationalisme heeft bepaalde gevolgen voor de integratie en participatie van migranten in de samenleving. In politieke en maatschappelijke kringen van Nederland wordt druk gespeculeerd en worden zorgen geuit over het feit dat transnationale activiteiten die in alle drie de dimensies worden ondernomen, bijdragen aan een geringere loyaliteit met het gastland. Hierdoor zouden groepen migranten minder gemakkelijk integreren (Engbersen et al. 2003). Daarnaast heerst er een wetenschappelijk debat over de vraag in hoeverre vormen van transnationalisme, positieve dan wel negatieve invloed uitoefent op het integratieproces. Want bij de toename van transnationalisme moet men namelijk bedenken dat steeds meer migranten zich binnen diverse (nationale) culturen bewegen, waardoor eenduidige aanpassing aan dominante (nationale) waarden en normen bemoeilijkt wordt. Dit leidt ertoe dat nationaal georiënteerde beleidsprogramma's van integratie en inburgering worden bekritiseerd omdat zij onvoldoende rekening houden met de hedendaagse realiteit van transnationalisme (Engbersen et al. 2003). Volgens deze auteurs, zo blijkt uit het artikel, is de gangbare mening van de Nederlandse politiek, dat de relatie tussen transnationalisme en integratie op gespannen voet staat met elkaar. Echter in wetenschappelijke discussies rond transnationalisme overheerst de gedachte dat migranten een duaal leven kunnen leiden tussen hun herkomstland en hun land van vestiging (Amersfoort, 2001).

2.4 Forced migration in een transnationale wereld

Forced migration is een begrip waar veel over geschreven wordt in de literatuur. Het is de Engelse benaming van gedwongen migratie. In het algemeen wordt gesteld dat personen die voor een bestaan in het buitenland kiezen, omdat ze daar hun economische en maatschappelijke (sociaal-culturele) positie kunnen verbeteren, vrijwillig migreren. Waar anderzijds personen die vanwege oorlogsgeweld of politieke vervolging niet meer in hun land van herkomst kunnen blijven, gedwongen migreren (Boom et al., 2000). Onder politieke oorzaken valt oorlogsgeweld en vervolging wegens ras, godsdienst, andere politieke voorkeuren of het behoren tot een bepaalde groepering. Zij worden vaak bestempeld als vluchtelingen. Desondanks heeft gedwongen migratie in veel gevallen niet alleen het ontvluchten van geweld als oorzaak. In Schapendonk (2009) wordt namelijk beschreven dat migranten in veel gevallen overlappende redenen hebben om te migreren. Dit wordt ook wel 'mixed migration' genoemd. In het land van herkomst bestaan allerlei instabiele toestanden die aan elkaar gerelateerd zijn en effectueren in een neerwaartse spiraal. In de context van Afrikaanse landen zijn dat vaak taferelen als: onderontwikkeling, zwakke regering, conflicten en

ruimtelijke degradatie. Er is daarom op voorhand geen gemakkelijk onderscheid te maken tussen de beide traditionele categorieën; economische migranten en politieke vluchtelingen. Daarbij dient opgemerkt te worden dat asielmigratie wel degelijk een economische dimensie bevat. Dit komt met name tot uiting in de mobiliteitsmogelijkheden van migranten. Het bezit van het economische kapitaal blijkt namelijk een krachtiger voorwaarde voor mobiliteit dan het bezit van andere vormen van kapitaal (Hear, 2004). Zo heeft bijvoorbeeld een politieke vluchteling met een beter sociaaleconomische status meer mogelijkheden om verder weg te migreren dan vluchtelingen met een lager sociaaleconomische status.

Voorheen vestigden veel migranten die asielaanvraag verkregen hebben na het gedwongen migreren zich permanent in het gastland. Óf zij verbleven slechts tijdelijk, en keerden daarna weer terug naar het herkomstland. Mede dankzij de toenemende transnationaliteit is een onderscheid tussen permanente en tijdelijke migratie moeilijker te maken. Migrant verplaatsen zich op steeds grotere schaal naar grensoverschrijdende gebieden. In dit geval spreekt men dan ook wel van de 'transmigrant'. Hij is thuis in andere landen, spreekt meerdere talen en verdient zijn brood steeds vaker met grensoverschrijdende economische activiteiten (Engbersen et al., 2004). Aan de gedwongen migrant is mede dankzij de transnationale wereld een hele nieuwe betekenis gegeven. Een concreet voorbeeld daarvan is dat een deel van de Somalische-Nederlandse migranten na een tegenvallend bestaan in Nederland verhuist zijn naar Engeland. Volgens van Liempt (2011) illustreert dit verschijnsel dat transnationalisme en de bijbehorende mobiliteitsmogelijkheden heeft geleid tot complexe transnationale oriëntaties van migranten die betrekking kunnen hebben op meer dan twee landen.

2.5 Lokale integratie van forced migrants in een transnationale wereld

Bij de lokale integratie van gedwongen migranten in Nederland zijn een aantal kwesties problematisch die zijn toe te wijzen aan het feit dat de migranten gedwongen migreren. Bij de lokale integratie van gedwongen migranten in Nederland zijn een aantal sociaal-economische, sociaal-culturele en politiek-juridische aangelegenheden problematisch. Voor deze problemen vallen er oorzaken aan te wijzen die zijn toe te schrijven aan het feit dat de migranten gedwongen migreerden. Deze speciale groep migranten onderscheiden zich van vrijwillige migranten door een kenmerkende ervaring en specifieke behoeften. Zij migreren naar aanleiding van een complex geheel van meer externe problemen dan vrijwillige migranten (Turton, 2003). Dit terwijl gedwongen migranten over het algemeen juist minder keuze en minder opties bezit in zijn migratiemogelijkheden. In de praktijk betekent dit meer en hevigere obstakels bij de lokale integratie. Zo hebben gedwongen vluchtelingen over het algemeen dringender problemen dan

andere migrantengroepen en kampen zij met onverwerkte trauma's, en eenzaamheid en isolement als gevolg van de taalbarrière. Gedwongen migranten zijn daarom een specifieke groep binnen de integratieproblematiek in Nederland. Meerdere critici pleiten dan ook voor specifiek beleid voor deze groep. Want naast de fysieke en geestelijke problemen die zij meenemen uit het land van herkomst worden juist zij in Nederland ook met de nodige problemen geconfronteerd. Veel van de gedwongen migranten, of wel vluchtelingen belanden voor langere tijd in een AZC. Omdat de asielzoekerscentra in de jaren '80 en '90 vaak ver van de bewoonde wereld werden gebouwd – men werd toen niet geacht te integreren in de Nederlandse samenleving – is het nog altijd moeilijk voor veel vluchtelingen uit zulke asielzoekerscentra om met de lokale gemeenschap contacten op te bouwen. Voor zover men er toch in slaagde om contacten op te bouwen, raken de vluchtelingen deze weer kwijt als men, eenmaal in het bezit van een verblijfsstatus, verspreid werd over gemeenten in het hele land (Trappenburg, 2003). Daarnaast duren de procedures vaak lang en leven de vluchtelingen in onzekerheid over hun toekomst. In die periode is het dan ook niet prettig voor een vluchteling om te integreren wanneer de angst bestaat weer afscheid te moeten nemen. In die tijd dat de asielzoeker wordt uitgeleverd aan de verzorgingsstaat mag hij bijna niet werken, moet hij leven van een bescheiden inkomen, uitgekeerd door de staat en moet hij blij zijn met de bescheiden tweedehandse meubelen die hem worden aangeboden. In de wetenschap dat veel vluchtelingen uit hele beperkte verzorgingsstaten komen, waar het leven hard is en men het er op eigen kracht moet maken, zorgt de uitlevering aan de Nederlandse verzorgingsstaat voor een culturele shock die veel invloed uitoefent op het verdere verloop van deze migranten. In Trappenburg (2003) wordt dan ook beweerd dat Nederland geen goede immigrantensamenleving heeft, die zijn best doet om de instroom van immigranten te sturen. In het huidige beleid wordt slechts alleen aandacht besteed aan de beperking van vluchtelingen, daar zij juist extra begeleiding nodig hebben in het integratieproces. Dit leidt tot een integratieproces die voor hen moeilijker op gang komt dan voor andere migrantengroepen. Gevolg van de aandacht op de beperking is dat veel migranten die niet goed integreren bepaalde transnationale activiteiten kunnen ontplooiën – op steeds grotere schaal – die de kans op succesvolle lokale integratie alleen maar verkleinen. Dit kan werken als een neerwaartse spiraal. Voorbeelden daarvan zullen hieronder volgen aan de hand van de drie dimensies.

Vanuit de Sociaal-culturele dimensie is er met name een botsing tussen de culturen: de normen en waarden van migranten zouden dermate verschillen van die van de Nederlandse bevolking dat zij leiden tot maatschappelijke achterstand en segregatie (Demant, 2005). Er is daarin een toenemende trend te ontdekken over een conflict tussen islamitische en westerse waarden, waar dat vroeger moderne en premoderne waarden waren. Dit conflict zou de oorzaak zijn van de maatschappelijke achterstand van migranten die door een mislukte culturele integratie niet binnen afzienbare tijd

herstelbaar lijkt. Met name de taalbarrière, geloofsverschillen en culturele segregatie leiden tot weinig sociale netwerken tussen allochtonen en autochtonen. Maar met deze cultuurverschillen krijgen zowel gedwongen migranten als vrijwillige migranten te maken als zij een niet westerse afkomst hebben. Een type sociale problemen van gedwongen migranten bij de integratie waarin zij zich onderscheiden van andere migrantengroepen zijn in veel gevallen onverwerkte trauma's. Veel van de gedwongen migranten ontvluchten een oorlogsgebied of andere levensbedreigende situaties. Hierdoor slepen zij vaak traumatische ervaringen uit het land van herkomst met zich mee. Uit Boom et al. (2000) blijkt dat sterk getraumatiseerde mensen veelal moeite hebben met het opbrengen van de concentratie om een opleiding te kunnen volgen en zich moeilijk een bepaald beroep toe kunnen leggen. Dit helpt uiteraard niet bij een voortvarende gang van het integratie- en participatieproces. Gevolg daarvan kan zijn dat deze mensen door het isolement intensieve transnationale contacten behouden met oorspronkelijke landgenoten via internet en andere communicatiemiddelen. Dit kan er toe leiden dat zij in een steeds dieper isolement raken aangezien zij niet gedwongen zijn contacten te zoeken in de lokale gemeenschap om een sociaal netwerk te onderhouden.

Sociaal-economische integratie staat volgens (Demant, 2005) in samenhang met culturele integratie. Het is aannemelijk dat wanneer migranten culturele bruggen overwinnen, de toegang tot het ontplooiën van economisch gerelateerde activiteiten met betrekking tot integratie naderbij ligt. Sociale contacten met autochtonen en het spreken van de Nederlandse taal kunnen van grote invloed zijn op bijvoorbeeld de kansen op de arbeidsmarkt. Tevens kan ook aangenomen worden dat sociaal-economische integratie invloed heeft op de sociaal-culturele integratie. Veel gedwongen migranten leren pas de Nederlandse taal spreken, en creëren een netwerk met autochtonen door te werken. Naast de taalbarrière, speelt ook een slechte vooropleiding een grote rol in de problemen van participatie op de arbeidsmarkt. Dit geldt met name voor gedwongen migranten die gebieden ontvluchten waar over langere tijd, oorlogen de boventoon voeren (Dagevos & Dourleijn, 2011). Bij een aanhoudende anarchie functioneert het onderwijssysteem onvoldoende. Het gevolg daarvan is dat velen van deze migranten geen tot lage scholing hebben gehad. Dit leidt tot grote problemen voor participatie op de arbeidsmarkt. Velen van deze migranten leven dus van een uitkering en hebben weinig te besteden. Dit betekent dat zij weinig kunnen besteden en dus een lage participatiedrempel hebben voor economisch gerelateerde activiteiten. Daarbij komt nog kijken dat veel van hen economische transnationale activiteiten ontplooiën door bijvoorbeeld geld te sturen naar families en vrienden in het land van herkomst. Gevolg daarvan is nog minder bestedingsmogelijkheden om te participeren aan lokale activiteiten die bijdragen aan voorspoedige integratie.

Vanuit politiek-juridisch perspectief zijn volgens (Hart, 2005) de belangrijkste oorzaken die het integratieproces compliceren van privaatrechtelijke aard. Een voorbeeld van een wetgeving die speciaal op gaat voor gedwongen migranten en invloed uitoefent op het integratieproces is de wettelijke taakstelling die gemeenten hebben om een verplicht aantal vluchtelingen te huisvesten. Deze heeft een zekere spreiding over het land als gevolg. Als de sociale contacten met mensen van dezelfde afkomst een relatief klein gezelschap in de omgeving betreft, kan dit ertoe leiden dat zij eerder in een isolement terecht komen. Daarnaast is er nog een ander voorbeeld van Nederlands beleid die de integratie voor gedwongen migranten bemoeilijkt. Deze groep migranten moeten asiel aanvragen – dit zijn veelal langdurige kwesties – en hebben gedurende de procedure, maar ook na verkrijging van een voorwaardelijke asielstatus geen of slechts beperkt toegang tot de Nederlandse arbeidsmarkt. Een dergelijk langdurig verblijf buiten de arbeidsmarkt is volgens Boom et al. (2000) een belangrijke oorzaak van de gebrekkig integratie van veel gedwongen migranten op de arbeidsmarkt. Dan is er ook nog de kwestie van de dubbele nationaliteit, een pijler voor de politiek. Zo zou de migrant door de dubbele nationaliteit niet bereid zijn te kiezen met welke staat hij of zij zich het meest verbonden voelt. Volgens criticasters draagt deze huidige wetgeving bij aan een stroperig integratieproces. Vanuit transnationaal perspectief betekent dit dat de migranten de mogelijkheid bezitten politiek actief te zijn in het land van herkomst. In die zin kunnen transnationale activiteiten die voortkomen uit politieke mogelijkheden van gedwongen migranten bijdragen aan moeilijkere omstandigheden tot succesvolle integratie.

3. Methode

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de methode van het onderzoek centraal. Hierin wordt in paragraaf 3.2 de onderzoeksstrategie besproken. Waarna in paragraaf 3.3 de methode van dataverzameling en data-analyse wordt besproken.

3.2 Onderzoeksstrategie

Om de doelstelling te bereiken – het in kaart brengen van de leefwereld van de Somalische vluchteling in middelgrote steden met een onlangs gesloten AZC, teneinde inzichtelijk te maken in hoeverre het gemeentelijk integratiebeleid aan sluit op de problematiek van Somalische vluchtelingen met betrekking tot integratie en participatie in de samenleving – is er gekozen voor een kwalitatief onderzoeksontwerp. Bij een kwalitatief onderzoek is er sprake van empirische waarneming waarbij overwegend gebruik gemaakt wordt van gegevens van kwalitatieve aard en dat als doel heeft onderzoeksproblemen in of van situaties, gebeurtenissen en personen te beschrijven en te interpreteren (Verschuren & Doorewaard, 2007). Dit onderzoek zal voornamelijk de mogelijkheden en obstakels van Somalische vluchtelingen beschrijven. Deze gegevens zijn gebaseerd op ervaringen van personen die uit interviews naar voren komen. Daarnaast wordt ook uitvoerig het gemeentelijk beleid van Helmond onder de loep genomen. Hiervan zal een beschrijving worden weergegeven in de vorm van een ‘review’. Tevens zal het beleid toegelicht worden door een interview met een beleidsmedewerker van de gemeente Helmond. Hieruit moet blijken waar volgens de beleidsmedewerker de mogelijkheden en obstakels liggen van Somalische vluchtelingen in het integratieproces. Zodoende kan er gekeken worden in hoeverre het beleid aansluit op de integratieproblematiek van Somalische vluchtelingen. Dit vergt dan ook een praktijkgericht onderzoek met een diepgaande aanpak. Aan de hand van een arbeidsintensieve manier van dataverzameling, waaronder diepte-interviews worden potentiële oplossingsrichtingen voor verbetering van de huidige situatie vergroot.

Dit onderzoek zal plaats vinden aan de hand van een casestudy. Een casestudy is een onderzoek waarbij de onderzoeker aan de hand van empirische waarneming probeert om een diepgaand inzicht te verkrijgen in een of enkele tijdsruimtelijk begrensde objecten of processen (Verschuren & Doorewaard, 2007). Aangezien in dit onderzoek de huidige mogelijkheden en obstakels van Somaliërs in Helmond geanalyseerd worden, is het heel goed mogelijk om via empirische waarneming data te verzamelen. De locatie is binnen handbereik en de beoordelingscriteria om het doel te bereiken zal bestaan uit huidige ervaringen van de doelgroep. Deze ervaringen worden aan

de hand van interviews afgenomen. Tevens zal het gemeentelijk integratiebeleid geanalyseerd en beschreven worden zodat ook hiervan een diepgaand inzicht ontstaat. Samen met de keuzes voor een diepgaand, kwalitatief en praktijkgerichte uitvoering ligt de keuze voor een casestudy als onderzoeksstrategie erg voor de hand. Een casestudy kenmerkt zich door een zestal zaken. Er is sprake van een klein aantal onderzoekseenheden, het betreft een arbeidsintensieve benadering, het betreft meer diepgang dan breedte onderzoek, er wordt gebruik gemaakt van een selectieve ofwel strategische steekproef, er worden kwalitatieve gegevens en dito onderzoeksmethoden gebruikt en er is sprake van een open waarneming op locatie (Verschuren & Doorewaard, 2007).

Zoals elke onderzoeksstrategie kent ook de casestudy verschillende varianten. In dit onderzoek is sprake van een vergelijkende casestudy. Zoals in de doel- en vraagstelling beschreven is zullen de analyses voortkomend uit de Somalische doelgroep zowel met elkaar, als met het gemeentelijke integratiebeleid vergeleken worden. Dan zijn er ook nog twee mogelijke subvarianten binnen de vergelijkende casestudy: de hiërarchische methode en de sequentiële methode. In dit onderzoek wordt de hiërarchische methode toegepast. De verscheidene casussen (gemeentelijk integratiebeleid en Somalische vluchtelingen) worden gelijktijdig en gescheiden van elkaar onderzocht. Daarna zal de vergelijking plaatsvinden. Er is voor deze methode gekozen vanwege het korte tijdsbestek waarin het onderzoek plaats moest vinden. Daarnaast is het van belang om het onderzoek zo objectief mogelijk te beoordelen. Daarin kan de onderzoeker zich niet laten leiden door gegevens uit de ene casus alvorens de andere casus is onderzocht. Pas wanneer beide casussen gescheiden van elkaar onderzocht zijn kan er een vergelijking in de vorm van een conclusie plaats vinden die streeft naar een objectieve beoordeling.

3.3 Onderzoeksmateriaal

In dit onderzoek werden de belangrijkste data gegenereerd aan de hand van semi-gestructureerde interviews. Uit deze interviews moest blijken hoe Somalische vluchtelingen de mogelijkheden en obstakels bij het integratieproces persoonlijk ervaren. Daarnaast vond er een interview plaats met een beleidsmedewerker van de gemeente Helmond die daarin toelichtte waar volgens hem de mogelijkheden en obstakels van Somalische vluchtelingen liggen in het integratieproces. Dit zal de 'review' van het integratiebeleid in Hoofdstuk 4 in een breder perspectief plaatsen. De interviews worden dus vooraf opgesteld, maar bieden de mogelijkheid om naar bepaalde antwoorden door te vragen. Er wordt hiermee getracht een totaal en divers beeld te verkrijgen van de moeilijkheden en verwachtingen die verschillende Somaliërs ervaren. De interviewpartners werden aan de hand van een netwerkstrategie geselecteerd. De Somalische gemeenschap is na de sluiting van het AZC moeilijk te bereiken. Er is daarom contact gezocht met de voorman van de in Helmond gehuisveste

Somalische stichting 'Horseed'. Met behulp van hem ontstond er een sneeuwbal effect in het opdoen van potentiële Somalische interviewpartners. Er werden vier volwassen mannen en twee volwassen vrouwen in de leeftijd van 21 tot 49 geïnterviewd. In totaal werden er dus zes vluchtelingen geïnterviewd. Door de taalbarrière zijn de interviews met de Somalische respondenten van minder diepgang voorzien dan vooraf voorgesteld. Daarnaast waren de meeste Somalische respondenten sceptisch over het voorstel om het interview op te nemen. Mede door de taalbarrière en de sceptische houding is gekozen om de interviews niet op te nemen. De globale transcripties zijn dan ook gebaseerd op aantekeningen. Ten behoeve van de interne en externe validiteit is het belangrijk om meerdere bronnen te raadplegen (Verschuren en Doorewaard, 2007). Hierdoor wordt uitgesloten dat oorzaak en gevolg van bepaalde zaken belicht worden door slechts één partij. Het is belangrijk om conclusies te trekken pas nadat verschillende informatiebronnen zijn geraadpleegd. Er worden daarom niet alleen interviews met Somalische vluchtelingen afgenomen. Om de problematiek rond de integratie van Somalische vluchtelingen meerzijdig te belichten werd ook een beleidsmedewerker van de gemeente Helmond geïnterviewd aan de hand van een semi-gestructureerd diepte-interview. Dit interview is wel volledig opgenomen en getranscribeerd.

Dit zou voldoende analyse materiaal moeten bieden om te koppelen aan de theoretische inzichten, waarna er conclusies getrokken kunnen worden. Het analyse materiaal bestaat echter niet alleen uit data voortgekomen uit interviews. Daarnaast werd er ook gebruik gemaakt van kennis van de literatuur en verschillende documenten. Met name rapporten van de gemeente Helmond – waaronder het rapport van het integratiebeleid 2008-2011 – bieden inzicht in de sociaal-culturele, sociaal-economische en politiek-juridische mogelijkheden en obstakels die Somalische vluchtelingen kunnen ervaren bij het integratie- en participatieproces.

De gegevens die voortkomen uit de interviews en de rapporten geven een beeld van de leefwereld van de Somalische vluchteling in Helmond. Daarnaast werden deze gegevens per dimensie aan de theoretische concepten gekoppeld. Zodoende kan er per dimensie (sociaal-culturele, sociaal-economische en politiek-juridisch) worden geconcludeerd in hoeverre het gemeentelijk beleid aansluit op de integratieproblematiek van Somalische vluchtelingen aan de hand van de mogelijkheden en obstakels die zij in het dagelijks leven ondervinden.

4. Integratiebeleid

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt vanuit het perspectief van de gemeente Helmond en ten dele het Nederlands Rijk bekeken in hoeverre het integratiebeleid mogelijkheden en obstakels biedt voor de Somalische vluchtelingen in Helmond. Door de sluiting van het asielzoekerscentrum leven er voor zover bekend voornamelijk vluchtelingen met een verblijfsvergunning in Helmond. Dit geldt ook voor de Somalische gemeenschap. De meeste van hen hebben een woning toegewezen gekregen. Van hen wordt dan ook verwacht dat zij vanaf dat moment deel gaan uitmaken van de lokale samenleving. Het is echter nog maar de vraag of dit werkelijk gebeurt en of dat de gemeente hier wel zicht op heeft. Daarom zal er eerst onderzocht worden wat de gemeente eraan doet om de Somalische vluchtelingen zo goed mogelijk te laten integreren en participeren in de samenleving. Vervolgens wordt duidelijk waar volgens de gemeente de mogelijkheden dan wel moeilijkheden liggen voor hen. Tevens zal onderzocht worden in hoeverre de gemeente zicht heeft op deze bevolkingsgroep en het proces waarin zij verkeren zodat dit later vergeleken kan worden met gegevens uit de analyse van interviews van enkele Somalische vluchtelingen.

4.2 Integratiebeleid in Nederland

Op nationaal gebied zijn er in de afgelopen jaren allerlei maatregelen genomen om de integratie van allochtonen – en dus ook vluchtelingen - zo goed mogelijk te laten verlopen. Een van die maatregelen heeft er voor gezorgd dat de gemeenten meer macht dan wel vrijheid hebben verkregen in het vormgeven van het integratiebeleid. Dit wil zeggen dat zij wettelijke verplichtingen hebben ten aanzien van huisvesting, inburgering en maatschappelijk begeleiding voor deze groep (Klaver et al., 2012). De decentralisatie van overheidstaken heeft er voor gezorgd dat gemeenten zelf kunnen inspelen op de lokale vluchtelingenproblematiek door zelf initiatieven te ontplooien en met lokale organisaties samen te werken. Een voorbeeld daarvan komt uit de integratienota “Zorg dat je erbij hoort!”, gepresenteerd door minister Vogelaar eind 2007. Hierin geeft ze aan dat ze de sociale problemen in de zogenaamde ‘prachtwijken’ aan wil pakken door samen te werken met woningcorporaties. Zij moeten volgens haar namelijk een belangrijke rol gaan spelen en extra investeren in deze wijken. Voor het integratiebeleid kan dit worden gezien als een pleidooi voor het ontwikkelen van lokaal maatwerk, per buurt of wijk (Gemeente Helmond, 2008a). Echter door bezuinigingen en een andere visie op integratie van de Rijksoverheid is de vrijheid van gemeenten in het vormgeven van het integratiebeleid afgenomen. Zo hebben zij het doelgroepenbeleid moeten afschaffen omdat het Rijk inzet op algemeen beleid, met een sterke nadruk op eigen verantwoordelijkheid. Tevens hebben de gemeenten nu te maken met een lagere instroom van

vluchtelingen en bezuinigingen op het inburgeringsbudget en re-integratie- en educatiemiddelen. Voorheen was er sprake van beleid specifiek gericht op etnische groepen. Met de komst van de integratievisie: 'Integratie, binding en burgerschap' is het kabinet afgestapt van dat idee. Er is nu geen apart beleid meer op basis van herkomst. Dit betekent dat specifieke problemen met generiek beleid en via reguliere instanties en reguliere maatregelen moeten worden aangepakt (Klaver et al., 2012).

4.3 Integratiebeleid in Helmond

Uit het rapport van 'Integratiebeleid gemeente Helmond 2008-2011' blijkt dat de gemeente Helmond op verschillende beleidsterreinen inzet op het verkleinen van achterstanden en het bevorderen van participatie. Aandachtspunten hierin zijn terreinen als inburgering, werk en inkomen, jeugdbeleid, armoedebeleid, zorg en welzijn. Als onderdeel van de algemene voorzieningen (soms met specifieke aandacht voor bepaalde groepen) zijn een aantal specifieke activiteiten of projecten gestart die zowel bevorderend zijn voor de integratie van allochtone inwoners als voor het samenleven van allochtone en autochtone inwoners. Enkele daarvan volgen hieronder met een korte toelichting:

- De stichting Welzijn Helmond (SWH): een wijkgerichte stichting die in probleemwijken inzetten op ontmoeting in de wijk met allochtone inwoners en het ondersteunen van hun initiatieven.
- Helmond Jong 2Gether: een samenwerkingsverband tussen de gemeente en een groep jongeren die uit een diverse samenstelling wat betreft etniciteit bestaat.
- De stichting Buitenlands Vrouwencentrum (BVC): een stichting die zich richt op het ondersteunen van allochtone meisjes en vrouwen bij hun ontwikkelingsproces.
- Het platform allochtone ouders en onderwijs (PAOO): Allochtone ouders spelen een rol bij het realiseren van meer gemengd onderwijs.
- Stichting Welzijn Ouderen: vanuit de Wmo en het ouderenbeleid is bij ouderen een toenemende aandacht voor het integratievraagstuk. De aandacht gaat uit naar het beter in beeld krijgen van oudere allochtone inwoners van de gemeente en specifieke problemen of behoeften die zij hebben.
- Binnen de maatschappelijke opvang en verslavingsproblematiek heeft GGZ, op basis van praktijkervaring, een specifieke aandacht in de vorm van een preventief programma ontwikkeld voor allochtone cliënten.
- Platform Sociale Cohesie: een platform opgericht naar aanleiding van spanningen ten gevolge van de moord op Theo van Gogh. Hierin zitten vertegenwoordigers van diverse maatschappelijke en moslimorganisaties die doormiddel van dit platform elkaar snel en

makkelijk kunnen vinden. Zo kunnen zij door het uitwisselen van informatie en kennis tijdig signalen oppakken en weten de partijen van elkaar wat er speelt.

Naast deze algemene voorzieningen maakt de gemeente gebruik van de 'subsidieregeling integratie'. Dit heeft als doelstelling om bewoners en organisaties te stimuleren om initiatieven te nemen die integratie bevorderen (Gemeente Helmond, 2008a). Zoals in de paragraaf hiervoor vermeld, heeft de regering ervoor gekozen te stoppen met doelgroepenbeleid. In het geval van de gemeente Helmond heeft dit tot gevolg dat sinds 2005 de gemeente afstand neemt van het subsidiëren van accommodaties per specifieke nationaliteit. Enkele jaren na invoering van deze subsidieregeling heeft een evaluatie plaatsgevonden, waarvan de belangrijkste conclusies hieronder kort benoemd zullen worden.

- Na de inwerking van de regeling zien we een afname van het aantal aanvragen.
- De regeling geeft inhoudelijk weinig sturing aan (vrijwilligers)organisaties. De regeling is gericht op activiteiten die 'integratie bevorderen'.
- De regeling is voor veel 'aanvragers' ingewikkeld, er moet aan veel criteria worden voldaan om voor subsidie in aanmerking te komen.
- De regeling blijkt ook voor de gemeente zelf bewerkelijk (kost veel ambtelijke capaciteit). Er is aanleiding om de regeling te vereenvoudigen (deregulering).
- Deze conclusies geven aanleiding om de regeling te herzien.

Aan de hand van de subsidieregeling wil de gemeente blijven investeren in ontmoeting, dialoog en samenwerking. Dit is dan ook een belangrijk instrument binnen het integratiebeleid. De evaluatie maakt echter duidelijk dat de regeling enkele aanpassingen behoeft om de effectiviteit ervan te vergroten en het aantal aanvragen te verhogen. De subsidieregeling is slechts een onderdeel van het gehele integratievraagstuk. Het betreft een regeling waarin een bepaalde toenadering wordt verwacht. Onder andere met deze regeling wil de gemeente Helmond een stap zetten naar een meer integrale benadering van het integratiebeleid (Gemeente Helmond, 2008a). Hiervoor richten zij zich voornamelijk op drie aandachtspunten: 'de 3 T's van integratie'. Naast het eerder genoemde 'toenadering', zijn dit 'toerusting' en 'toegankelijkheid'. In dit geval betekent toerusting dat het voor nieuwkomers in de Helmondse samenleving mogelijk is in te burgeren. Daar waar toegankelijkheid staat voor toegang voor zowel allochtonen als autochtonen tot algemene voorzieningen, bijvoorbeeld op het gebied van welzijn, wonen en zorg.

4.4 Doelstellingen

Aan de hand van de subsidieregeling en andere middelen om de 3 T's te vergroten worden diverse doelen gesteld. Met deze doelstellingen is de gemeente Helmond ervan overtuigd dat het integratieproces onder met name allochtonen soepeler verloopt. Uit Gemeente Helmond (2008b) blijkt dat de maatregelen om de doelstellingen te bereiken zijn geordend naar vijf terreinen, te weten:

- Inburgering
- Participatie van allochtone vrouwen
- Toegankelijkheid van algemene voorzieningen
- Onderwijs- en arbeidsmarktsituatie allochtone jongeren
- Versterken sociale cohesie

Vanuit deze terreinen zijn de doelstellingen opgesteld. Hiermee achten zij positieve impulsen te geven aan de problematiek van de doelgroepen. De doelstellingen waarmee de gemeente dat tracht te doen worden hieronder opgesomd en kort toegelicht (Gemeente Helmond, 2008b):

Inburgering: zoveel mogelijk (potentiële) inburgeraars volgen een inburgeringsprogramma (participatie). De gemeente wil een toename van het aantal inburgeraars dat deelneemt aan een inburgeringsprogramma. Daarnaast verlangen zij ook een toename van het aantal duale trajecten (geïntegreerde combinaties van taal cursus met een reïntegratietraject, toeleiding naar werk, een beroepsopleiding of sociale activering). Om participatie te bevorderen moet de inburgeringscursus verbonden worden met de wijk. Dit kan door middel van wijkgebonden activiteiten. Ten slotte wil de gemeente de kwaliteit van de inburgeringscursussen versterken. Er worden enkele voorbeelden van in te zetten maatregelen om de bovenstaande doelen te bereiken genoemd: uitvoering geven aan de inburgeringsagenda (toename aantal inburgeraars die een cursus volgen, project Taalcoaches, deelname aan pilot 'ondernemerschap' uit Deltaplan Inburgering, werving inburgeraars, vorm geven in de wijk).

Participatie van allochtone vrouwen: een toename in vrijwilligerswerk, participatie en sociale cohesie. De gemeente wil een toename bewerkstelligen wat betreft de participatie in de samenleving onder allochtone vrouwen. Het gaat hierbij voornamelijk om arbeidskansen en wijkactiviteiten. Enkele voorbeelden die genoemd worden om dit te verwerkelijken zijn: project 1001-Kracht, inzetten van voortrajecten alfabetisering en inburgering.

Toegankelijkheid van algemene voorzieningen: algemene voorzieningen moeten toegankelijker worden zodat de participatiegraad onder allochtonen hoger wordt. De gemeente wil dit bereiken aan de hand van enkele subdoelen. Zo willen ze het inzicht vergroten in de toegankelijkheid van algemene voorzieningen. Hieruit blijkt in hoeverre allochtonen en autochtone bewoners gebruik maakt met, en tevreden is over, de voorzieningen. Tevens moet de toegankelijkheid verbeterd worden zodat er meer evenredig gebruik van voorzieningen wordt gemaakt. Daarnaast wil de gemeente de deelname van allochtonen in adviesorganen/wijkraden van de gemeente opschroeven zodat er een betere afspiegeling ontstaat van de samenstelling van bewoners in de wijk of in de stad. Enkele genoemde voorbeelden van maatregelen zijn: quickscan toegankelijkheid algemene voorzieningen, verbeteren communicatie, training interculturalisatie.

Onderwijs- en arbeidsmarktsituatie allochtone jongeren: Verbeteren van de participatiegraad. De gemeente wil het percentage allochtone jongeren dat voortijdig het onderwijs verlaat verlagen. Tevens wil de gemeente een afname bewerkstelligen van de jeugdwerkloosheid onder allochtone jongeren. Om deze doelen te bereiken moeten maatregelen worden genomen. Enkele voorbeelden die genoemd worden zijn: gemeente spreekt bedrijfsleven aan (aanjager), versterken aanpak voortijdig schoolverlaten (allochtone) jongeren; aanpak radicalisering en polarisering, gemeente geeft het goede voorbeeld (diversiteit eigen organisatie, stageplekken).

Versterken sociale cohesie: allochtone en autochtone bewoners creëren een band met elkaar en de stad. Voornaamste doelstellingen zijn dat de bewoners, ongeacht allochtoon of autochtoon zich thuis voelt in de stad, in hun wijk en buurt. Dit wordt bereikt door middel van een tevredenheidsgevoel over de omgeving en door middel van contacten te onderhouden met de lokale gemeenschap. Daarnaast tracht de gemeente de sociale cohesie te versterken door een toename te bereiken van de deelname aan voorzieningen en activiteiten op diverse terreinen zoals vrijwilligerswerk, mantelzorg, sport en vrijetijdsbesteding. Ook pleit de gemeente voor meer organisaties die activiteiten organiseren die gericht zijn op ontmoeting, dialoog, wederzijds begrip en samenwerking. Dit zou met name gerealiseerd kunnen worden door middel van de 'subsidieregeling integratie'. Enkele in te zetten maatregelen om deze doelen te bereiken zijn: bijstellen/ vereenvoudigen van de subsidieregeling integratie, realiseren lokaal meldpunt antidiscriminatie.

4.5 Analyse gemeente

In de analyse waar volgens de gemeente de mogelijkheden en obstakels liggen voor de Somalische vluchtelingen gehuisvest in Helmond wordt voornamelijk gerefereerd naar het interview met

respondent 1¹. Het interview met deze respondent biedt inzichten in de relatie van de gemeente met de Somalische gemeenschap. Hieruit blijkt hoe de samenwerking verloopt om bepaalde doelen zoals integratie te bereiken. Tevens biedt het interview inzicht in de tekortkomingen van het te voeren integratiebeleid en de mogelijkheden die ermee gecreëerd worden. Daarnaast komen, daar waar relevant, zijn persoonlijke ervaringen en meningen aan bod die bijdragen aan het inzichtelijk maken van de integratieproblematiek onder Somalische vluchtelingen in Helmond. Opvallend is dat hij veelvuldig laat doorschemeren dat het integratiebeleid niet veel voorstelt. Het beleid is niet zorgvuldig opgesteld, kent veel algemeenheden en begeeft zich op de oppervlakte. De kern van de problematiek van het integratiehoofdstuk wordt nauwelijks genoemd. Het beleid zal dan ook nauwelijks bijdragen aan verbetering van de problematiek. Hij is dan ook van mening dat er rekening moet worden gehouden met specifieke doelgroepen binnen het beleid, zodat specifieke problemen aangepakt kunnen worden.

4.5.1 Sociaal-cultureel

Vanuit sociaal-cultureel perspectief valt op dat de gemeente weinig zicht heeft op het leven van Somalische vluchtelingen in Helmond. Bij aankomst van dergelijke vluchtelingen in Nederland wordt volgens respondent 1 vaak geen statusgesprek gehouden. Gevolg is dat instanties en instellingen weinig weten van de achtergrond van de asielzoekers. Desondanks moet er rekening worden gehouden met traumatische ervaringen. Het betreffen immers wel gedwongen migranten die een oorlogsgebied ontvluchten. Wanneer asielzoekers eenmaal verblijven in een AZC bouwen zij een vertrouwensrelatie op met medewerkers van het AZC. Zij leren dan ook pas de achtergronden van deze vluchtelingen kennen. Opvallend is dat men huiverig is deze kennis te delen. Met name bij het plaatsen van hen bij het verkrijgen van een verblijfsvergunning. Zo geeft respondent 1 aan dat wanneer hij huisvestingsverzoeken binnenkrijgt regelmatig contact opneemt met het AZC om meer over de vluchteling te weten te komen. Bij het AZC is men dan huiverig om achtergrondinformatie van hen - zoals stoornissen en trauma's overgehouden aan de oorlogssituatie in het land van herkomst - te verschaffen, uit angst dat de vluchtelingen niet geplaatst zullen worden. Eenmaal gevestigd in Helmond komen de vluchtelingen pas in contact met de gemeente wanneer zij zelf het signaal aangeven hulp nodig te hebben.

Voorheen had de gemeente iets meer zicht op de Somalische gemeenschap in Helmond. In de periode dat Helmond een AZC had, bestond de gemeenschap uit zowel asielzoekers als vluchtelingen. De grens om met de gemeente in contact te komen was via het AZC minder groot voor de Somalische

¹ Cees Waterschoot, persoonlijke communicatie, 6 juli, 2012, sr. klantbegeleider werk, asielzoekers/vluchtelingen, en beleidsadviseur bij de gemeente Helmond.

vluchtelingen. Tevens bleken vluchtelingen die eerst in Helmond in het AZC verbleven makkelijker te integreren dan vluchtelingen die van buitenaf kwamen. In hun periode in het AZC hoorden zij namelijk veel verhalen van landgenoten hoe het er in Helmond aan toe gaat. Dit had een positieve weerslag op de periode na het verkrijgen van een verblijfsvergunning. Deze mensen kenden inmiddels zowel figuurlijk als letterlijk de weg in Helmond terwijl vluchtelingen die van buitenaf komen vaak van toeten nog blazen weten.

Ondanks weinig zicht te hebben op de migrantengroep is de gemeente zich bewust van het feit dat Somalische vluchtelingen moeilijk contact maken met de lokale gemeenschap. Als oorzaak wordt door respondent 1 een aantal factoren genoemd. Het begint al bij de slechte naam die een groep Somalische vluchtelingen hebben opgebouwd in de jaren '90. Zoals bekend komen Somaliërs uit bepaalde clans. Deze clans houden ook vorm aan in Helmond. Het zijn Somaliërs uit dezelfde streek die met elkaar omgaan. Er ontstond in Helmond dan ook twee kampen van clans. Een daarvan werd door de gemeente als problematisch ervaren. De ander kon beter aansluiten met de maatschappij. De problematische van de twee kon niet goed omgaan met de regelgeving in Nederland en hield niet van toezicht. Zij kwamen vaak op louche wijze aan een woning in Helmond. Doordat de regelgeving toentertijd niet eenduidig was konden zij hun gang gaan. Later, toen die wetgeving in Helmond aangepast werd en zij geconfronteerd werden met toezicht en veel regelgeving zijn zij op grote schaal verhuisd naar Tilburg en Engeland. Hierdoor bleef dus de groep minder problematische groep Somaliërs in Helmond over. Desondanks was de toon gezet en zagen veel lokale burgers hen als problematisch. Daarnaast is er de onwetendheid. In het kader van generalisatie kan gesteld worden dat beide groepen – zowel lokale burgers als Somalische vluchtelingen – niet open staan voor contact met elkaar. Somaliërs hebben de naam geanimeerd met elkaar om te gaan, wat voor Nederlanders soms wel op ruzie lijkt. Het cultuurverschil leidt tot onbegrip en wantrouwen.

Ten slotte bied de gemeente weinig faciliteiten die leiden tot meer interactiviteit tussen de Somalische en lokale gemeenschap. De gemeente stelt zich zodanig op dat allochtonen, en dus ook Somalische vluchtelingen op eigen initiatief activiteiten moeten ondernemen. Wel komt het voor, zij het zelden, dat een andere instantie zoals Vluchtelingenwerk, activiteiten in de wijk organiseert. Er wordt dus van de Somalische vluchtelingen verlangd dat zij op eigen initiatief sociale binding met de wijk creëren.

4.5.2 Sociaal-economisch

Vanuit sociaal-economisch perspectief valt op dat de gemeente er alles aan doet om de Somalische vluchtelingen zo snel mogelijk aan een baan te helpen. Er wordt dan ook voornamelijk gekeken naar

de vaardigheden van de vluchtelingen en niet zozeer naar hun wensen. Vanwege het feit dat veel Somalische vluchtelingen geen startkwalificaties hebben is het voor hen lastig om te participeren op de arbeidsmarkt. De gemeente biedt hen daarom alleen een startkwalificatie aan in de vorm van een dagopleiding. Daarnaast doorloopt iedereen een algemeen re-integratietraject. Afhankelijk van de vaardigheden wordt gekeken waar in de vorm van beroepsopleiding aan getimmerd kan worden. Het betreft dan voornamelijk opleidingen van een laag niveau. Om dit te realiseren wordt er samen gewerkt met het ROC ter AA en Helmond Sport. Het motto van de gemeente is dat de weg gevolgd moet worden die het snelst leidt tot arbeidsperspectieven. Volgens respondent 1 is de grootste groep Somalische vluchtelingen wel gemotiveerd om werk te vinden. Zij moeten ten slotte leven van een uitkering en zouden het ook graag wat breder willen hebben. Desondanks lijkt een kleine groep het wel prima te vinden om te leven van een uitkering. Zij doen dan ook geen moeite om te solliciteren.

De slechte positie op de arbeidsmarkt waarin de Somalische vluchtelingen verkeren valt te verklaren aan de hand van een aantal oorzaken. Zoals genoemd hebben veel vluchtelingen geen startkwalificaties voor beroepen. Daarnaast heerst er onder een groot aantal, met name vrouwen, analfabetisme. Deze oorzaken zijn het logische gevolg van de instabiele situatie die heerst in het land van herkomst, waar door de langdurige oorlog het onderwijs slechter is geworden, zo niet verdwenen (Wolf, 2011).

4.5.3 Politiek-juridisch

Vanuit politiek-juridisch perspectief valt op dat de nota 'Integratiebeleid gemeente Helmond 2008-2011' inhoudelijk weinig te melden heeft. Er worden voornamelijk cijfers gepresenteerd die weergeven hoeveel allochtone bewoners Helmond heeft, en hoe dat zich verhoudt ten opzichte van Nederland. De specifieke problematiek waar Helmond als gemeente mee te maken heeft omtrent de integratie van allochtonen wordt nauwelijks gedefinieerd. Zo is niet duidelijk welke wijken en welke bevolkingsgroepen speciale aandacht behoeven. Het beleid is dan ook niet erg serieus te nemen merkt respondent 1 op. De gemeente hamert namelijk vooral op inburgering wanneer het aan komt op de integratieproblematiek. Volgens respondent 1 is dit onterecht, het leren van de Nederlandse geschiedenis, normen en waarden, en de taal leidt niet tot een geïntegreerde allochtoon. Er is meer voor nodig om de Somalische vluchteling te betrekken bij de lokale gemeenschap. De inburgering kan dienen als een opstap naar een succesvolle integratieproces. De grote stap dient echter erna te worden gemaakt. Door middel van te participeren aan activiteiten en werkzaamheden wordt er contact gemaakt met de lokale bevolking.

Inburgering zou voor het integratieproces veel kunnen betekenen voor migranten die nauwelijks de behoefte hebben - en dus weinig initiatief tonen – zich aan de maatschappij aan te passen. Door deze verplichting maken zij kennis met de Nederlandse taal, de Nederlandse geschiedenis en de Nederlandse normen en waarden. Hierdoor zou men gemakkelijker opgaan in de lokale gemeenschap dan wanneer zij deze kennis niet bezitten. Desondanks spreken veel Somalische vluchtelingen slecht Nederlands na het behalen van de inburgeringcursus. Er kleeft namelijk meerdere niveaus aan de cursus. De gemeente is wettelijk verplicht een minimaal niveau in te voeren. Er moet namelijk rekening worden gehouden met het feit dat sommige mensen zich slecht nieuwe vaardigheden en kennis kunnen aanleren. Gevolg is echter dat het laagste niveau te vaak wordt gevolgd uit gemakzucht en de wens om het zo snel mogelijk te halen.

Om het integratiebeleid doelmatiger te maken zou er volgens respondent 1 sprake moeten zijn van doelgroepenbeleid. Op die manier kunnen de problemen die op die groep van toepassing zijn beter aangepakt worden. Het is echter wel belangrijk in de gaten te houden dat binnen een doelgroep ook weer verschillende problemen voorkomen. Om het enigszins overzichtelijk te houden is het dus altijd nodig om te generaliseren. Vluchtelingen krijgen veelal maatschappelijke opvang en worden in die zin al anders benaderd dan vrijwillige migranten. Daarnaast zouden procedures in de periode van asielaanvraag veel sneller moeten. Sommige vluchtelingen worden wel tien keer overgeplaatst naar andere AZC voor zij een woning in Helmond toegewezen krijgen. Dit is uiteraard verderfelijk voor de ambities om binding met de lokale gemeenschap te creëren.

Nederland is verzorgingsstaat en dat heeft zowel voordelen als nadelen voor Somalische vluchtelingen. Voordelen zijn sociale en economische zekerheden. Nadelen zijn echter veel regelgevingen waarmee rekening moet worden gehouden. De Somalische vluchtelingen ondervinden hier veel hinder van. Zij zijn gewend vrijer te leven en handelen dan hier kan. Zo zijn veel Somalische vluchtelingen die in de jaren '90 voor veel problemen zorgden dan ook verhuisd naar Engeland. Mede doordat zij zich niet in Helmond thuis voelden, waar zij teveel in de gaten werden gehouden. Er worden wel allerlei mogelijkheden geboden die kunnen leiden tot betere integratieperspectieven, maar hier kleven wel regels aan. Zo is er de mogelijkheid subsidie aan te vragen voor stichtingen en instellingen. Dit moet echter wel concreet bijdragen aan de gemeenschap. Er is dan ook een afname zichtbaar in het gebruik hiervan.

5. Somalische leefwereld in Helmond

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de gegevens geanalyseerd, voortkomend uit een zestal interviews met Somalische vluchtelingen woonachtig in Helmond. Het gaat in dit geval dus om een analyse die zich beperkt tot zes respondenten, namelijk respondent 2 t/m respondent 7. Respondent 1 wordt in dit hoofdstuk buiten beschouwing gelaten. De transcripties van de interviews met de zes betreffende respondenten zijn terug te vinden in de bijlage achterin het verslag. Aan de hand van de drie dimensies beschreven in het theoretisch kader zullen de gegevens uiteengezet worden. Deze worden vervolgens verbonden aan de drie uitgangspunten beschreven in het theoretisch kader, zodat er een gefundeerde analyse ontstaat.

5.2 Van Somalië naar Helmond

In eerste instantie wordt bij het analyseren duidelijk dat de respondenten grotendeels uit de hoofdstad Mogadishu komen. Slechts één respondent komt uit een andere gebied, namelijk uit Sarinley. Dit is een klein dorp ten noordwesten van de stad Bardera in de regio Gedo in Zuid-Centraal Somalië. Zoals beschreven in de inleiding is het gebied Zuid-Centraal Somalië, het epicentrum van conflict en humanitaire nood. Het is dan ook niet toevallig dat de meeste vluchtelingen uit de Zuid-Centraal liggende stad Mogadishu komen, daar het de hoofdstad betreft waar de overgangsregering zetelt. Deze regering is zwak en ligt onder vuur. Gevolg is een bron van chaos en geweld. Eenmaal Somalië ontvlucht blijken twee van de respondenten via Dubai naar Europa gevlogen te zijn. De vier anderen zijn eerst naar een buurland gevlucht waarna de reis naar Europa een vervolg kreeg. Drie van hen verbleven namelijk in eerst in Kenia en één verbleef in Ethiopië. Eenmaal in Nederland aangekomen blijkt de reis nog voort te duren. Alle respondenten hebben in verschillende steden en dorpen gewoond voordat zij zich in Helmond vestigden. Het gaat dan voornamelijk om plaatsen waar een AZC aanwezig is. Zowel grote steden als Amsterdam als kleine dorpen als Zweeloo worden genoemd als tussenstations waar zij verbleven in het AZC. Zij geven dan ook aan dat het lastig was een sociaal netwerk op te bouwen met de lokale bevolking toen zij woonachtig waren in een AZC. Het contact richt zich al snel op andere asielzoekers met dezelfde komaf. Met name vanwege de taalbarrière ervaren zij geen andere keus te hebben. Daarnaast voelden zij zich met hen het meest op hun gemak vanwege dezelfde culturele waarden. Uit het feit dat vluchtelingen eerst in een AZC wonen waar veel landgenoten verblijven kan dus opgemerkt worden dat het voor de hand ligt voor hen om een sociaal netwerk met elkaar op te bouwen. Dit gaat ten koste van het verlangen om een sociaal netwerk met de lokale bevolking op te bouwen. Na het verkrijgen van een verblijfsvergunning

zijn de respondenten via het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) of door eigen aanvraag in Helmond terechtgekomen.

5.2.1 Een transnationaal sociaal netwerk

Eenmaal gevestigd in Helmond geven de meeste respondenten aan zich niet thuis te voelen. Argumenten daarvoor zijn onder andere het grote cultuurverschil, de taalbarrière, een korte verblijfsduur en een beperkt integraal sociaal netwerk. Dit beperkt sociaal netwerk valt mede door de opkomende transnationaliteit te verklaren. Onderdeel van de opkomende transnationaliteit zijn de transnationale activiteiten van migranten die vooral bestaan uit intensieve contacten met verwanten in het land van herkomst, alsmede contacten in internationaal verspreide migrantengemeenschappen. Onder de respondenten is dan ook sterk sprake van een transnationaal sociaal-cultureel netwerk. Alle respondenten hebben dan ook regelmatig contact met familie en vrienden in het land van herkomst. Het meest inhoudelijk contact wordt door hen gelegd met hun ouders. Dit gebeurt voornamelijk aan de hand van de telefoon. De frequentie van telefonische contacten onder hen verschilt echter nogal met elkaar. Zo heeft respondent 2² maandelijks contact met zijn moeder, terwijl respondent 3³ wekelijks contact heeft met zijn vader in Mogadishu. Met vrienden en andere familieleden die niet tot het gezin behoren wordt met name door de jongeren oppervlakkiger en veelal op andere wijze contact onderhouden. Respondent 4⁴, een vrouw van 48, beperkt haar manier van het onderhouden van contact met vrienden en kennissen echter wel tot de telefoon. De jongeren onder de respondenten, variërend tussen de leeftijd 20 en 33 maken daarentegen voornamelijk gebruik van internet als contactmedium. Met name programma's als Facebook, msn en e-mailverkeer zijn populaire medium om sociaal verkeer te onderhouden. De frequentie hiervan is zeer divers. Door de populariteit van Facebook wordt steeds minder gebruik gemaakt van programma's als msn en e-mail. Aan de hand van Facebook is het makkelijker geworden om elkaar op de hoogte te houden van elkaars sociaal leven doordat men een soort van logboek deelt met zijn vrienden. Dit leidt tot vele reacties waarin contact niet meer beperkt blijft tussen twee personen, maar vrienden van over heel de wereld kunnen meedelen in een gesprek of discussie. Dit leidt dus ook indirect tot transnationale contacten van de respondenten met andere internationaal verspreide Somalische migranten.

Daarnaast bestaan er ook directe transnationale contacten tussen de respondenten en andere Somalische vluchtelingen woonachtig in het westen. Het gaat hier met name om Somaliërs afkomstig

² Saeed Abshir, persoonlijke communicatie, 4 mei, 2012, Somalische vluchteling, man, 32 jaar.

³ Shueeb Mohamed Hussien, persoonlijke communicatie, 18 mei, 2012, Somalische vluchteling, man, 24 jaar.

⁴ Rahmo Mohamed Ulusow, persoonlijke communicatie, 25 mei, 2012, Somalische vluchteling, vrouw, 48 jaar.

uit dezelfde streek. De helft van deze respondenten heeft regelmatig contact met familie en vrienden woonachtig in Amerika, Engeland, en Scandinavische landen zoals Zweden en Noorwegen. Buiten Somalië passeren dus ook enkele andere landen vaker de revue, wanneer het gaat om transnationale activiteiten. Wanneer gekeken wordt naar de diaspora van Somalische vluchtelingen is het verklaarbaar dat de meeste transnationale contacten van de respondenten met andere Somalische vluchtelingen bestaan uit bovengenoemde landen. Naast de overgrote meerderheid die vlucht naar een van de omliggende landen, zijn er ook een grote groep Somaliërs gevlucht naar Noord-Amerika en Europa. Zoals hieronder met kleuren in kaart wordt gebracht, waren in 2009 de Europese landen met de meeste asielzoekers en vluchtelingen het Verenigd Koninkrijk (32 duizend), Nederland (11 duizend), Zweden (10 duizend), Italië (8 duizend) en Noorwegen (7 duizend), zo blijkt uit Wolf (2011).

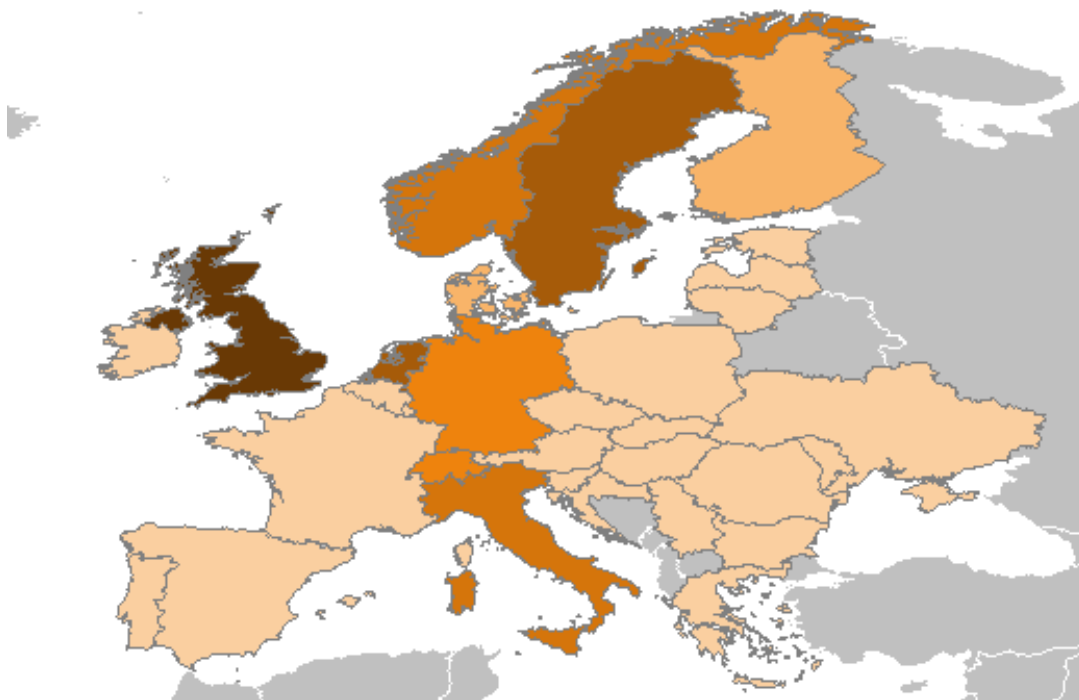

Fig. 3: Diaspora van Somalische vluchtelingen

De asielzoekers en vluchtelingen in deze landen beschikken over het algemeen over meer en betere faciliteiten, zoals internet en telefonie, dan vluchtelingen woonachtig in opvangkampen in omliggende landen van Somalië. Dit verklaart mede de hoge frequentie van sociale contacten tussen de respondenten en andere Europese Somalische vluchtelingen. De drie respondenten die aangeven regelmatig contact te hebben met Somaliërs in andere Europese landen geven namelijk aan dit met name te doen via de telefoon en het medium internet, aan de hand van programma's zoals Facebook, msn en e-mail. Een ander aspect dat het goed onderhoudende contact tussen Somalische vluchtelingen woonachtig in verschillende Europese landen verklaart is het feit dat men elkaar makkelijker kan bezoeken. Zo geeft respondent 2 aan dat hij op vakantie is geweest in Zweden en Noorwegen om zijn familie te bezoeken. Daarnaast heeft hij de intentie om in de toekomst zijn

familie en vrienden in het Verenigd Koninkrijk te bezoeken evenals nog eens af te reizen naar Noorwegen en Zweden. Het gaat voornamelijk om familie woonachtig in de grote steden zoals Oslo en Stockholm. Respondent 3 geeft zelfs aan tijdens zijn vakantie op familiebezoek in Zweden zijn vriendin te hebben ontmoet. Het gaat in dit geval dus om een langeafstandsrelatie met een vrouw van Somalische komaf. Deze respondent heeft dus zelfs dagelijks contact, veelal via telefoon met een persoon uit een ander internationaal migrantengemeenschap. Dit is een voorbeeld van vele die laat zien dat transnationale sociale-culturele activiteiten van de respondenten mede dankzij de communicatie- en transporttechnologieën sterk is toegenomen.

5.2.2 Maatschappelijke positie van gedwongen migranten

Al deze sociaal-culturele activiteiten van de respondenten hebben een weerslag op het integratie- en participatieproces in Helmond. De zorgen die geuit worden in Engbersen et al. (2003) dat onder andere sociaal-culturele transnationale activiteiten bijdragen aan een geringere loyaliteit met het gastland, met als gevolg dat groepen migranten minder gemakkelijk integreren, komen overeen met enkele bevindingen uit de interviews. De respondenten leven gegroepeerd en sluiten zich grotendeels af van de rest van de lokale bevolking. Daarbij komt kijken dat de mogelijkheden die geboden worden door de communicatie- en transporttechnologieën op grootschalig niveau in gebruik worden genomen om een sociaal netwerk met andere Somaliërs te onderhouden. De respondenten die wegens gebrek aan werk veel thuis zitten, bevinden zich veel achter de computer om zich sociaal te profileren. Zowaar alle mensen, dus ook de respondenten hebben de behoefte om een sociaal netwerk op te bouwen. De respondenten doen dit via internet voornamelijk met andere mensen van Somalische komaf. Zij bevinden zich dan namelijk in hun 'comfort zone'. Dit gaat ten koste van de behoefte om een sociaal netwerk met de Helmondse lokale bevolking op te bouwen. De respondenten leren daardoor in de praktijk de Nederlandse taal en cultuur niet kennen. Internet treedt als een vervanger in het sociale netwerk op, terwijl alledaagse contacten met de lokale bevolking een cruciaal aspect is voor een succesvol integratieproces.

De respondenten zijn gedwongen te migreren vanwege chaotische toestanden in het land van herkomst. In het deel van Somalië waar de respondenten vandaan komen woedt namelijk al jaren oorlog. Volgens Renders (2006) ondervinden burgers daar veel hinder van in de vorm van afpersingen, bedreigingen, verkrachtingen en andere criminele misdaden. Voor de respondenten heeft zich de mogelijkheid voor gedaan om deze toestanden te ontvluchten. Onderdeel van hun verwachtingen daarin is niet zozeer het verbeteren van hun maatschappelijke positie zoals dat wel vanzelfsprekend is bij vrijwillige migranten. Gedwongen migranten zoals de zes respondenten moeten daarom als een bijzondere groep migranten beschouwd worden die andere primaire

belangen hebben bij migratiemogelijkheden die zich voordoen in een transnationale wereld. Zij zullen daarom meer moeite ondervinden bij het sociaal-culturele aspect van het integratieproces. Van de zes respondenten maakt niemand zich druk om zijn maatschappelijke positie. Drie van hen leven in de veronderstelling dat louter het verbeteren van de economische positie belangrijk is, en dat verbetering van hun sociale positie vanzelf zal volgen. De andere drie geven aan dat zij wel sociaalvaardiger willen zijn door middel van bijvoorbeeld het beheersen van de Nederlandse taal, zij het wel in het belang van economische perspectieven.

5.2.3 Een afgezonderde gemeenschap

Wanneer vanuit de sociaal-culturele dimensie naar de integratieproblemen van de respondenten wordt gekeken, vallen er enkele grote verschillen in cultuur op te merken tussen hen en de lokale maatschappij. Deze verschillen leveren een bijdrage aan de maatschappelijke achterstand. Met name de verschillen in taal, geloof en cultuur leiden tot weinig sociale netwerken tussen de respondenten en de lokale bevolking. Uit de interviews blijkt dat slechts een van de zes respondenten een sociaal netwerk heeft opgebouwd met Nederlanders. Deze man, respondent 3, geeft aan dat hij regelmatig afspreekt met klasgenoten van het ROC ter AA waar hij een arbeidsmarktgekwalificeerde opleiding volgt. Ruim een half jaar geleden heeft hij werk gehad in Eindhoven. Ook met enkele Nederlandse oud-collega's heeft hij nog contact. Het gaat hierbij voornamelijk om sportieve activiteiten zoals voetballen en fietsen. Twee andere respondenten: respondent 2 en respondent 5⁵ geven aan dat hun contacten met Nederlanders voornamelijk bestaat uit het groeten van de burens en klasgenoten. Zij geven aan het jammer te vinden dat zij geen uitgebreid sociaal netwerk met Nederlanders hebben opgebouwd. Wanneer gevraagd wordt naar de verklaring kunnen zij geen eenduidig antwoord geven. Uit de interviews met deze twee respondenten valt op te merken dat zij het gevoel hebben dat zij teveel het initiatief moeten nemen bij het zoeken en onderhouden van contact. Hiervoor zijn zij niet genoeg gemotiveerd. Dit komt mede door het sociaal netwerk die zij hebben met de andere Somalische Helmondse, waarop zij makkelijker terug kunnen vallen. Daarnaast geven zij aan dat zij zich niet geheel geïsoleerd te voelen vanwege het feit dat zij ook veel transnationale contacten bezitten. De opkomst van de communicatiemogelijkheden met als voorloper internet zorgt voor een verschuiving in het sociale netwerk. Wanneer het lastig is om sociale contacten te onderhouden met de lokale gemeenschap, kunnen de respondenten gemakkelijk terugvallen op internetcontacten waarvoor zij minder moeite voor hoeven te doen. Van de overige drie respondenten valt direct op dat de taalbarrière een rol speelt bij het gebrek aan sociale contacten met de lokale Helmondse gemeenschap. Zij spreken namelijk slecht Nederlands en geven aan veel moeite te ondervinden bij

⁵ Mowlid Hirsi Ige, persoonlijke communicatie, 12 juni, 2012, Somalische vluchteling, man, 27 jaar.

het aanleren van de taal. Opvallend is overigens dat de twee vrouwelijke respondenten slecht Nederlands spreken. Dit heeft mede te maken met het gebrek aan scholing in het land van herkomst. Beide vrouwen geven aan nu wel een cursus Nederlands te volgen en ambities te hebben om te gaan werken. Wanneer gekeken wordt naar de verschillen in geloofsovertuiging tussen de respondenten en de lokale bevolking, valt op dat de respondenten allen aangeven praktiserend moslim te zijn waar de lokale bevolking uit voornamelijk atheïsten en niet-praktiserende Christenen bestaat. Met de toenemende trend in het achterhoofd van een conflict tussen islamitische en westerse waarden is het verklaarbaar dat de achterstand van migranten zoals die van de respondenten, die door een mislukte culturele integratie, niet binnen afzienbare tijd herstelbaar lijkt. De grote culturele verschillen kunnen leiden tot een cultuurschok. De respondenten geven aan zich prettig en veilig te voelen in Helmond. Op de vraag of zij zich in Helmond thuis voelen geeft de helft aan dat het korte verblijf van enkele maanden tot enkele jaren te kort is om de cultuurverschillen te overbruggen. Er heerst onder de respondenten een andere mentaliteit dat tot uiting komt in activiteiten waarbij zij graag elkaar opzoeken in plaats van contact zoeken met de lokale gemeenschap. Voorbeelden daarvan zijn het roken van qat, samen voetballen, en rondhangen. Dit leidt tot gegroepeerde afzondering van de lokale gemeenschap waardoor het integratie- en participatieproces bemoeilijkt wordt. Daarnaast kampen de respondenten met het probleem dat zij gedwongen zijn te migreren. Het ontvluchten van een oorlogsgebied gaat vaak gepaard met traumatische ervaringen. Dit leidt veelal tot problemen bij het opbrengen van de concentratie om een opleiding te kunnen volgen en zich moeilijk een bepaald beroep toe kunnen leggen. De data die voortkomt uit de interviews komt dan ook sterk overeen met de stelling dat gedwongen migranten meer problemen ondervinden bij het integratieproces dan vrijwillige migranten. Wanneer er gevraagd wordt naar toekomstige plannen komen er veelal geen eenduidige antwoorden naar voren. 'Even een opleiding volgen waarna ik vast wel aan werk wordt geholpen' is een van de voorkomende antwoorden. Daarnaast heeft de meerderheid van de respondenten de grootste moeite om een opleiding te halen en om überhaupt de Nederlandse taal te leren. Dit zijn ook niet de primaire belangen van gevluchte migranten. Na levensgevaar te zijn ontvlucht is een primair doel van gedwongen migranten een veilig onderkomen vinden. Daar waar vrijwillige migranten door andere belangen er meer aan doen om zich succesvol aan de nieuwe omgeving aan te passen. De gedwongen migranten, in dit geval dus de in Helmond woonachtige Somalische respondenten, ondervinden daardoor meer problemen bij het integratie- en participatieproces. Gevolg daarvan is dat zij mede door het isolement op intensievere wijze transnationale contacten onderhouden met oorspronkelijke landgenoten in zowel Somalië als in andere westerse landen. Dit leidt er weer toe dat zij in een dieper isolement raken omdat de transnationale contacten als een vervanging optreedt voor een sociaal netwerk met de lokale gemeenschap. Hierdoor voelen zij zich niet geroepen om actie te ondernemen.

5.3 Uitkering als inkomen

Geen van de zes respondenten beschikt momenteel over een baan. Een zorgelijke situatie, maar niet opmerkelijk wanneer het vergeleken wordt met de landelijke cijfers. Volgens Wolf (2011) had in 2009 slechts 29% van de Somaliërs een betaalde baan. Daarvan had 43% een vaste baan en 43% een tijdelijke baan. De overige 13% had een tijdelijke baan met uitzicht op een vaste baan. Slechts één van de respondenten geeft aan een tijdelijke baan te hebben gehad in Eindhoven bij een fabriek als productiemedewerker. De problematiek wat betreft de lage arbeidsparticipatie onder Somalische vluchtelingen vallen aan een aantal oorzaken toe te wijzen. Met name de korte vestigingsduur, de asielzoekerachtergrond en de verschillen in de bevolkingsamenstelling spelen hier een belangrijke rol in (Wolf, 2011). Alle Somalische respondenten geven aan nog geen zes jaar in Nederland te wonen. Andere verklaringen voor de grote economische ongelijkheid tussen de respondenten en de Helmondse autochtone bevolking zijn onder andere een laag opleidingsniveau, geslacht (hoog aandeel vrouwen) en de gezinssituatie van Somaliërs. De Somalische respondenten leven dan ook allen van een uitkering.

5.3.1 Economische transnationale betrokkenheid

Vanuit sociaal-economisch oogpunt valt op dat transnationale activiteiten onder de respondenten voornamelijk bestaan uit een klein aantal geldtransacties. Economische activiteiten in de zin van internationaal georiënteerde migrantenondernemers zijn te verwaarlozen onder de respondenten. Zij hebben de grootste moeite om überhaupt aan werk te komen, laat staan internationale ondernemingen op te zetten. De enige noemenswaardige economische transnationale activiteiten onder hen zijn een beperkt aantal geldtransacties. Slechts twee van de geïnterviewden geeft aan af en toe eens geld over te maken naar mensen uit het land van herkomst. Zo vertelt respondent 6⁶ dat ze één keer per jaar wat geld overmaakt naar een organisatie die weeskinderen helpt. Het geld is in dit specifiek geval voor een weesmeisje dat in de wijk woont waar de respondent vandaan komt. De respondent kende de ouders van het weesmeisje, die als gevolg van de oorlog zijn overleden. De respondent voelt zich nu verantwoordelijk om haar financieel te steunen. Respondent 2 geeft aan af en toe eens geld te sturen naar zijn moeder die in Mogadishu verblijft en ziek is. Op het moment dat hij iets over houdt stuurt hij wat geld op. Ondanks dat hij al ruim vijf jaar in Nederland woont - waaronder vier jaar in Helmond - heeft hij pas enkele keren wat geld gestuurd. Hij geeft aan dat het moeilijk voor hem is om rond te komen en daarom zijn moeder nauwelijks financieel te hulp kan schieten. De andere respondenten geven aan geen geld te sturen omdat zij ook zelf moeilijk rond kunnen komen. Zo heeft respondent 5 als argument dat hij een heel gezin moet onderhouden van

⁶ Fartun Qasim Yusuf, persoonlijke communicatie, 18 mei, 2012, Somalische vluchteling, vrouw, 26 jaar.

zijn uitkering. Respondent 7⁷ geeft aan dat hij een lagere uitkering krijgt dan anderen omdat hij jonger is dan 23 jaar. Het gebrek aan betaalde banen is bepalend voor de lage intensiteit wat betreft economische transnationale activiteiten. Het gebrek aan banen staat in relatie met het succes van integratie. In die zin kan dus gesteld worden dat vanuit economisch perspectief de respondenten vanwege gebrek aan integratie weinig economische transnationale activiteiten ontplooiën. De meeste respondenten geven aan bij meer en vaste inkomsten de intensiteit te verhogen door geld over te maken naar familie in het land van herkomst. Dus een succesvollere integratie zal leiden tot meer economische transnationale betrokkenheid.

Eenzijds kan aan de hand van deze gegevens dus gesteld worden dat de opkomst van de transnationale wereld vooralsnog geen invloed heeft op het integratieproces. Anderzijds moet er rekening worden gehouden dat een toekomstperspectief waarin de respondenten vanuit economisch oogpunt integreren - en dus economische verschillen kleiner worden doordat zij vaste banen vinden - hen mogelijkheden biedt om meer transnationale activiteiten te ontplooiën. Vijf van de zes respondenten geeft namelijk aan bij betere economische perspectieven meer geld te zullen overmaken naar familie en vrienden in Somalië. Er zou dus een verschuiving kunnen plaatsvinden. De respondenten geven namelijk aan in de toekomst meer en vaker geld over te zullen maken naar familieleden en kansarme kennissen in Somalië. Hieruit valt op te maken dat zij in de verwachting leven een baan te vinden waardoor zij meer inkomsten zullen genereren dan dat zij nu doen van hun uitkering.

5.3.2 Baanperspectieven van gedwongen migranten

In eerste instantie denkt men bij vluchtelingen niet direct aan migranten die vanwege economische belangen migreren. Toch spelen economische toestanden wel degelijk een rol in asielmigratie. Zoals beschreven in het theoretisch kader gaat het om 'mixed migration' wanneer migranten overlappende redenen hebben om te migreren. Wat betreft asielmigratie in een transnationale wereld komt dit het beste tot uiting in de mobiliteitsmogelijkheden van migranten. Een politieke vluchteling met een beter sociaal-economische status heeft dan ook meer mogelijkheden om verder weg te migreren dan vluchtelingen met een lager sociaaleconomische status. De doelgroep van dit onderzoek zijn Somalische vluchtelingen woonachtig in Helmond. Zij zijn afkomstig uit een gebied in Centraal-Oost Afrika. Dit gebied verschilt enorm wat betreft cultuur, geloof, beleid en economische mogelijkheden dan hun huidige woonplaats Helmond. Dit betekent dat zij ook meer moeite zullen ondervinden dan vluchtelingen uit landen waar de verschillen minder groot zijn. In die zin heeft de

⁷ Ibrahim Mohamud Shek, persoonlijke communicatie, 1 juni, 2012, Somalische vluchteling, man, 21 jaar.

intercontinentale reis die zij hebben kunnen maken door sociaaleconomische mogelijkheden op voorhand al bijgedragen aan een moeilijk integratieproces.

Een ander onderdeel van de sociaal-economische dimensie in het integratieproces van de respondenten is de vooropleiding. Deze speelt een grote rol in de mogelijkheden om te participeren op de arbeidsmarkt. Van de zes respondenten heeft niemand op het moment een baan, waar slechts een persoon aangeeft dat hij in het verleden een baan heeft gehad. Het gaat in dit geval om respondent 3 die in het verleden in Eindhoven heeft gewerkt. Het is dus opvallend dat slechts een enkeling werk heeft gehad en dat zijn werkzaamheden plaats vonden in een grote nabijgelegen stad. Tevens heeft niemand van de respondenten aangegeven een opleiding – dat geresulteerd heeft in een diploma of startkwalificatie - gevolgd te hebben in Somalië. Zij krijgen eenmaal gevestigd in Helmond het advies van hun contactpersoon mee, zichzelf te onderwijzen door een opleiding te volgen om de kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Twee van de respondenten verwijten de economische recessie bij het vinden van een baan. Uit Dagevos (2001) blijkt echter dat Helmonders van Somalische afkomst voor de recessie ook nauwelijks aan een baan konden komen. Dit leidt ertoe dat al de Somalische respondenten leven van een uitkering. Zij hebben dan ook weinig te besteden en kunnen nauwelijks participeren aan economisch gerelateerde activiteiten die de integratie zouden kunnen bevorderen. Dit betekent ook dat zij nauwelijks geld sturen naar familie of vrienden in Somalië. Het gaat voor hen dus ook niet op dat het integratieproces vanuit de sociaaleconomische dimensie bemoeilijkt wordt door minder bestedingsmogelijkheden vanwege transnationale geldtransacties.

5.4 Mogelijkheden en beperkingen van de wetgeving

De wijze waarop de respondenten met de mogelijkheden die de gemeente biedt omgaan is zeer divers. Uit de interviews valt op dat de meeste geen idee hebben welke middelen de gemeente Helmond gebruikt om hen te laten participeren met de lokale samenleving. Op de vraag in hoeverre de gemeente hen heeft geholpen geven ze allen aan dankbaar te zijn voor de woning die ze toegewezen hebben gekregen. Daarnaast geven ze aan gebruik te maken van mogelijkheden op gebied van onderwijs. Twee van hen, namelijk respondent 5 en respondent 7, laten weten dat de gemeente Helmond verantwoordelijk is voor de inburgeringscursus in combinatie met vrijwilligerswerk die zij gevolgd hebben. De twee vrouwelijke respondenten, respondent 4 en respondent 6, wachten op het moment op goedkeuring om een cursus Nederlands te volgen. Zij zijn echter negatief over de verwachting om op korte termijn te kunnen werken. Zij leven in de veronderstelling dat mannen eerder aanspraak maken op de banen die vrijkomen. Daarnaast geven ze ook aan niet gemotiveerd te zijn om de arbeidsmarkt op te gaan. De culturele achtergrond waarin

de man voor het inkomen zorgt en de vrouw voor het huishouden speelt dan ook voor een groot deel mee. Respondent 3 vertelt in het interview dat hij op het moment een opleiding volgt aan het ROC ter AA, wat de gemeente hem mogelijk heeft gemaakt. De respondenten die een met een opleiding bezig zijn spreken dan ook de verwachting uit dat zij geholpen zullen worden door de gemeente met het vinden van een baan. Dat dit tegenvalt blijkt uit de gegevens uit het interview met Respondent 2. Hij is al ruim vijf maanden op zoek naar werk maar ziet geen enkele progressie. Hij staat bij alle mogelijke uitzendbureaus in de omgeving ingeschreven. Sommige uitzendbureaus willen hem echter niet inschrijven vanwege het feit dat hij geen certificaat heeft. Er worden ook enkele andere voorbeelden door de respondenten genoemd wanneer het gaat om beperkingen dankzij de wetgeving. Zo moeten de respondenten bij de gemeente aangeven wanneer zij extra geld verdienen. Dit komt door het feit dat zij allen leven van een uitkering. Daarnaast heeft de gemeente wel eens plannen van enkele respondenten geweigerd. Zo heeft respondent 5 al eens bij de gemeente aangeklopt met het idee om meer plaatselijke voetbaltoernooien met behulp van subsidie te organiseren. Hier werd echter geen gehoor aan gegeven. De gemeente had volgens hem geen tijd en geld voor zulke activiteiten. Ook respondent 2 heeft al eens bij de gemeente aangeklopt. Hij is de voorman van de stichting Horseed. Deze stichting wil de betrokkenheid onder Somalische jongeren met de Somalische gemeenschap vergroten door middel van activiteiten zoals bijeenkomsten en colleges. De voortgang van deze stichting verloopt zeer moeizaam omdat deze respondent moeilijk in contact komt met andere stichtingen en geen subsidie van de gemeente krijgt. Hij geeft als argument dat de gemeente geen geld heeft voor zulke initiatieven en dat het geld besteed wordt aan verbouwingen. Het ligt echter meer voor de hand dat de stichting niet gesubsidieerd wordt omdat het geen bijdrage levert aan een hogere betrokkenheid met de lokale Helmondse gemeenschap. Daarnaast ziet de structuur van organisatie achter de stichting er allerm minst professioneel en doordacht uit. Daarnaast geeft respondent 2 ook aan beperkt te worden in zijn ondernemingsplannen. Hij wil graag een eigen winkel of cafetaria beginnen. Dit wordt hem echter niet mogelijk gemaakt omdat hij in Nederland nog niet in arbeidsdienst is geweest. Respondent 2 geeft aan dat hij te horen heeft gekregen dat hij als migrant eerst twee jaar werkervaring moet opdoen voor hij een eigen onderneming kan beginnen.

5.4.1 Politieke betrokkenheid

Ondanks het feit dat de respondenten allen de Somalische nationaliteit bezitten, en niet de Nederlandse, ontplooiën zij weinig tot geen politieke transnationale activiteiten met of in het land van herkomst. Met de aanstaande verkiezingen in het vooruitzicht, zo blijkt uit NRC (2011), geeft geen van de respondenten aan te zullen stemmen. Het is volgens respondent 2 namelijk niet mogelijk om in Nederland op de Somalische verkiezingen te stemmen. Nederland heeft dan ook geen

Somalische ambassadeur. Daarnaast geeft ook niemand aan politiek geëngageerd te zijn door middel van lidmaatschap van politieke mobilisaties in Helmond en omstreken ten behoeven van Somalië. Ondanks het feit dat de respondenten niet politiek actief zijn, volgen zij de politieke ontwikkelingen op de voet door nieuwsberichten op tv en internet te bekijken. Omdat de respondenten vrijwel geen politieke transnationale activiteiten ontplooiën gaat het argument dat participatie in verkiezingen in het land van herkomst en politieke mobilisatie in het gastland ten behoeve van het land van herkomst een verschijnsel is dat de loyaliteit met het gastland vermindert en dus een negatieve weerslag heeft op het integratieproces niet voor hen op.

5.4.2 Lokale integratie van transmigranten

Aan de gedwongen migrant is dankzij de transnationale wereld een hele nieuwe betekenis gegeven. Dankzij politieke verdragen die verbonden zijn aan de visa die hen verschaft wordt kunnen ook gedwongen migranten zich op steeds grotere schaal verplaatsen naar grensoverschrijdende gebieden. In dit geval spreekt men dan ook wel van de 'transmigrant'. Hij is thuis in andere landen, spreekt meerdere talen en verdient zijn brood steeds vaker met grensoverschrijdende economische activiteiten (Engbersen et al., 2004). De respondenten voelen zich dan ook niet onherroepelijk verbonden aan Helmond en Nederland. Zij geven wel aan in Nederland te willen blijven. Eén van de respondenten heeft een naturalisatieverzoek ingediend bij de gemeente. Het gaat hier om respondent 2, die al bijna zes jaar in Nederland woont. Hij ziet de voordelen van de Nederlandse nationaliteit vanwege reismogelijkheden. De noodzaak van integratie dat komt kijken bij de Nederlandse nationaliteit gaat aan hem voorbij. Twee anderen van de respondenten zijn zelfs bereid om naar Engeland of Zweden te verhuizen mochten zij in Nederland niet aan werk komen.

Al snel blijkt uit de interviews dat de Somalische Helmonders elkaar graag opzoeken. Zo geeft respondent 2 zelfs aan alle Somaliërs in Helmond te kennen. Het betreft sinds de sluiting van het AZC dan ook maar een klein gezelschap van vluchtelingen van Somalische afkomst in een middelgrote stad. Dit heeft tot gevolg dat zij eerder in een isolement geraken, doordat de gemeente er minder zicht op heeft. Het aantal is daarentegen wel groot genoeg om een afgezonderd sociaal netwerk te vormen. Daarnaast betreft het een groep gedwongen migranten die asiel moesten aanvragen. Tijdens en na deze procedures - zoals uit de interviews ook blijkt – blijken zij beperkt toegang te hebben tot de arbeidsmarkt, wat het participatie- en integratieproces bemoeilijkt. Zij werden in hun asielprocedure namelijk al niet gemotiveerd te integreren. Dit heeft zijn weerslag op de periode na het verkrijgen van een verblijfsvergunning.

6. Conclusie

In dit hoofdstuk zullen de analyses van het gemeentelijk beleid en de leefwereld van de Somalische vluchteling gehuisvest in Helmond geconcludeerd en met elkaar vergeleken worden zodat er nagegaan kan worden of zij op elkaar afstemmen. Op die wijze wordt dan ook antwoord gegeven op de centrale vraag. De vergelijkingen zullen aan de hand van de drie dimensie uiteengezet worden.

6.1 Sociaal-cultureel

In de reis vanaf aankomst in Nederland naar de huidige woonplaats Helmond ondervinden de Somalische respondenten de nodige problemen op sociaal cultureel gebied. Zo ondervinden zij het vele verhuizen naar verschillende AZC in allerlei plaatsen als obstakel in de voortgang van de integratie. Door de lange onzekerheid en de vele verhuizingen is het lastig voor de Somalische respondenten om een sociaal netwerk met lokale burgers op te bouwen. Dit heeft een negatieve weerslag op het integratieproces. Deze bevinding komt overeen met de bevindingen uit Trappenburg (2003), die stelt dat het moeilijk is voor veel vluchtelingen om te integreren omdat zij nauwelijks de kans krijgen contacten op te bouwen met de lokale gemeenschap vanwege de vele verhuizingen en dus korte periodes van verblijf. Het aanvragen van asiel in Nederland zou daarom sneller moeten, zodat de asielzoekers sneller weten waar zij aan toe zijn. Voor de asielzoekers betekent dit dat zij zich sneller kunnen focussen op een sociaal netwerk met de lokale gemeenschap.

Tevens leidt de cultuurshock en de taalbarrière ervoor dat de Somalische respondenten zich tot elkaar richten in hun contact. De verschillen tussen de culturen is namelijk dermate groot dat zij leiden tot maatschappelijke achterstand en segregatie (Demant, 2005). Hierdoor sluiten zij zich af van de buitenwereld. Er is geen begeleiding voor deze speciale migrantengroep die met onverwerkte trauma's kampen en moeilijker een sociaal netwerk opbouwen in een vreemde omgeving. Dit obstakel kan verholpen worden als instanties achterhalen wat voor achtergrondinformatie aan hen verbonden is. Dit moeten zij dan ook kunnen delen met andere instanties die in het vervolg met de respondenten te maken krijgen.

De mogelijkheden die ontstaan door de verbeterde communicatie- en transporttechnologieën leiden in het geval van de Somalische respondenten voor toenemende sociale transnationale activiteiten. Uit de analyse blijkt tevens dat deze mogelijkheden optreden als een vervanger voor alledaagse contacten met de lokale bevolking. Wederom een obstakel voor het succes van de integratie- en participatiegraad onder de Somalische respondenten. Het initiatief ligt nu dan ook teveel bij hen om in contact te komen met de lokale gemeenschap. Met een alternatief achter de hand wordt de

motivatie om initiatief te nemen minder groot. De gemeente zou een positieve impuls kunnen geven door activiteiten in de wijk te organiseren zodat de respondenten toch met de lokale bevolking in contact komen. In die zin hebben critici bestaande uit politieke en maatschappelijke kringen van Nederland een punt wanneer het gaat om de zorgen die zij uiten – zo blijkt uit Engbersen et al. (2003) - over het feit dat transnationale activiteiten die in de sociaal-culturele dimensie worden ondernomen, bijdragen aan een geringere loyaliteit met het gastland, waardoor groepen migranten minder gemakkelijk integreren.

6.2 Sociaal-economisch

De Somalische respondenten wennen al snel aan de uitkering. Doordat Nederland een verzorgingsstaat is, zijn zij zeker van een inkomen. Uit Demant (2005) blijkt dat sociaal-economische integratie in samenhang staat met culturele integratie. Het is daarom belangrijk dat de respondenten gemotiveerd worden een baan te zoeken zodat zij met lokale bewoners in contact komen. Met name voor de vrouwelijke respondenten leidt de uitkering tot weinig motivatie om te studeren en een baan te zoeken. Zij leven tevens in de veronderstelling – vanwege traditionele normen en waarden - dat zij economisch niet zo snel een steentje kunnen bijdragen. Hier zou de gemeente op kunnen inspelen door middel van workshops en voorlichting.

Doordat de Somalische respondenten van een uitkering leven en dus een laag inkomen hebben ondernemen zij weinig transnationale activiteiten. Wel geven zij aan meer activiteiten te zullen ontplooiën wanneer zij werk vinden. Ze willen graag hun familie in het land van herkomst helpen. Dit is dan indirect ook een mogelijkheid voor hen om succesvoller te integreren. Zij zijn namelijk mede gemotiveerd een baan te vinden om hun familie te helpen. Dit leidt er toe dat zij onderwijs volgen en laag betaalde banen aannemen, wat een positieve weerslag heeft op het integratieproces. Een gebrek aan economische integratie levert dus een gebrek aan economische transnationale activiteiten op. Dit komt overeen met de stelling uit Bloch (2008) dat niet het migratiemotief maar de verblijfstatus – al dan niet gemachtigd tot werken in het gastland – bepalend is voor het zenden van geld naar het herkomstland van vluchtelingen.

De mogelijkheden om startkwalificaties te halen worden positief ontvangen. Er zijn echter maar weinig mogelijkheden om een vak te leren of door te studeren. Hiervoor zijn zij zelf verantwoordelijk. Het probleem is echter dat de Somalische respondenten zich erg afhankelijk voelen van de gemeente. Zij hebben vaak geen idee wat de beste opties zijn met betrekking tot arbeidsperspectieven. Daarnaast geven zij aan wel de motivatie te hebben een studie te volgen maar vragen zij zich af zij het niveau aankunnen en of dat zij het zich financieel kunnen veroorloven. Voor

de gemeente liggen hier mogelijkheden. Door middel van intensieve begeleiding zou per individu gekeken kunnen worden waar zijn vaardigheden liggen en wat voor betaalbare studie – ook op lange termijn – daarbij aansluit.

Een obstakel voor integratie van de respondenten is de economische recessie. Een langdurig verblijf buiten de arbeidsmarkt is volgens Boom et al. (2000) een belangrijke oorzaak van de gebrekkige integratie van veel gedwongen migranten op en buiten de arbeidsmarkt. De landelijke werkloosheid is momenteel hoog en dit heeft een negatieve weerslag op de arbeidsmogelijkheden van veel vluchtelingen. Zij staan vaak onderaan in de pikorde wanneer er banen vrijkomen vanwege de slechte vooropleiding en de taalbarrière. De gemeente kan hier weinig invloed op uitoefenen. Wellicht dat een intensievere begeleiding kan helpen bij het vinden van een baan. Hierbij moet gedacht worden aan begeleiding bij het solliciteren of het aanbieden van opleidingen.

6.3 Politiek-juridisch

De Somalische respondenten hebben alle een inburgeringscursus gedaan of zijn er nog mee bezig. Zij zien dit dan ook als een mogelijkheid om Nederland beter te leren kennen. Zij geven ook aan dat verplicht Nederlands leren en vrijwilligerswerk, bijdragen aan de wil om te participeren wat een positieve weerslag heeft op de integratie. Het niveau van de inburgeringscursus is echter voor veel vluchtelingen te laag. Ook hier liggen dus mogelijkheden. Er zou meer aandacht uit moeten gaan naar Somalische vluchtelingen die hogere niveaus kunnen halen. Wanneer dat lukt, zullen zij onder andere beter Nederlands kunnen spreken. De stap die gemaakt moet worden om in contact te komen met de lokale gemeenschap wordt hierdoor kleiner.

Het is een obstakel voor de respondenten dat men niet kan ondernemen zonder werkervaring, en dat sommige uitzendbureaus hen niet inschrijven bij gebrek aan certificaten. Het is dan ook een flinke beperking voor de respondent die geen werk kan vinden en het liefst zelf een onderneming wil opzetten. Vanuit het perspectief van de gemeente is het echter een mogelijkheid voor het integratieproces omdat hij zo gedwongen wordt te gaan werken waardoor hij zich eerder zal mengen tussen lokale werknemers. Dit geldt ook voor het in het bezit hebben van een certificaat. Voor de vluchteling geldt het als een obstakel, maar voor de gemeente als een aanmoediging omdat zij gedwongen worden certificaten te halen en opleidingen te volgen. Dit kan een positieve weerslag hebben op het integratieproces.

In het beleid zouden drie belangrijke aanpassingen gemaakt kunnen worden die mogelijkheden bieden voor het integratieproces van de Somalische respondenten. Ten eerste zou door middel van

doelgroepenbeleid specifieke problemen aangepakt kunnen worden die kunnen bijdragen aan het verkleinen van de gehele integratieproblematiek. Gedwongen migranten zoals de Somalische respondenten hebben vaak specifieke problemen die een andere aanpak vereisen dan andere migranten. (Trappenburg, 2003). Nu is het beleid universeel voor alle allochtonen. Doordat er geen specifieke problemen aangepakt worden en dus geen concrete maatregelen genoemd kunnen worden, lijken de doelstellingen niet haalbaar. Ten tweede zou duidelijkheid in het verschaffen van subsidie kunnen resulteren in effectiever en veelvuldig gebruik. Nu zijn er teveel onduidelijk regels waardoor er nauwelijks subsidie verschaft wordt aan projecten en stichtingen in het belang van de integratieproblematiek. Wanneer er door middel van heldere regels meer gebruik van de subsidie gemaakt kan worden, kan dit bijdragen aan succesvolle integratie projecten. Als laatste moet de gemeente Helmond inspelen op het opkomende transnationalisme. Het Integratiebeleid gemeente Helmond 2008-2011 houdt namelijk onvoldoende rekening met de hedendaagse realiteit van transnationalisme. Dit terwijl steeds meer migranten zich binnen diverse (nationale) culturen bewegen, waardoor eenduidige aanpassing aan dominante (nationale) waarden en normen bemoeilijkt wordt (Engbersen et al. 2003).

Kritische reflectie

In de kritische reflectie wordt gekeken naar de beperkingen van dit onderzoek. Daarbij aansluitend worden verbeteringspunten voor vervolgonderzoeken genoemd. De eerste kritische noot bij dit onderzoek is het geringe aantal interviews dat is afgenomen onder Somalische vluchtelingen woonachtig in Helmond. Er zijn maar zes interviews afgenomen terwijl in september 2008 de populatie Somaliërs woonachtig in Helmond 107 mensen bedroeg (Gemeente Helmond, 2008a). Dit aantal is sindsdien gestaag toegenomen. Een zestal interviews biedt dan maar een beperkte weergave van de leefwereld van de Somalische vluchtelingen woonachtig in Helmond. Het eerder doelgestelde aantal van 12 interviews had behaald kunnen worden wanneer ik van begin af aan – in de fase van het onderzoeksontwerp – was begonnen met contacten leggen en afspraken te maken.

Ten tweede dient opgemerkt te worden dat het onderzoek na de ontwerpfase een andere wending kreeg in de vormgeving. Het onderzoek zou in eerste instantie onderscheid maken tussen leefwerelden van Somalische asielzoekers en Somalische vluchtelingen. Pas na de ontwerpfase kwam ik erachter dat het Helmondse AZC al enkele jaren gesloten is. Hierdoor heb ik het onderzoek moeten aanpassen, en ben ik gaan kijken in hoeverre het gemeentelijk integratiebeleid aansluit op de leefwereld van Somalische vluchtelingen woonachtig in Helmond. Een belangrijk detail zoals de sluiting van het AZC had in de beginfase van het onderzoek al op moeten vallen wanneer ik voldoende achtergrondinformatie had onderzocht. Ik richtte me teveel op het construeren van het onderzoeksontwerp waardoor ik nalatig werd in het onderzoeken van relevante achtergrondinformatie. Hier zal ik in het vervolg meer aandacht aan moeten besteden, zodat ik niet voor verrassingen kom te staan.

Ten slotte bleek het interviewen van Somalische vluchtelingen lastiger dan gedacht. De bedoeling was relevante informatie opdoen aan de hand van narrative interviews. De vragen dienden dermate opgesteld te worden zodat de interviewpartner mij in verhaalvorm de juiste informatie verschaftte. Hier heb ik een inschattingfout gemaakt. Daar waar de geïnterviewde gemeentelijke beleidsadviseur gepassioneerd is over zijn vak, en hier graag uitgebreid over wilde vertellen, zijn de Somalische respondenten minder enthousiast in het beantwoorden van de vragen. Ik kreeg vaak antwoorden die nogal kortaf waren. Mijn plan om narrative interviews af te nemen liep hierdoor vast, waarop ik besloot directe vragen te stellen, wat directe antwoorden opleverde. Omdat de respondent zich vaak niet op zijn gemak voelde bij mijn assertieve aanpak leverde de interviews vaak minder diepgang op dan gewenst. Daarnaast heb ik ook interviews afgenomen met slecht Nederlands sprekende Somaliërs, aan de hand van een behulpzame Somalische man die ik als eerste had geïnterviewd en

mij wilde helpen door te functioneren als een tolk. Door de variëteit aan respondenten wordt meer inzicht verschaft in de leefwereld van de doelgroep. Dit biedt voor het onderzoek dan ook meer kwaliteit en diepgang. De interviews met hen verliepen echter moeizaam door de taalbarrière. De tolk spreekt namelijk ook geen vloeiend Nederlands en kon niet altijd de intentie van mijn vragen goed verwoorden waardoor ik vaak niet de gewenste antwoorden kreeg. In het vervolg zal ik voorzichtiger en nauwkeuriger moeten omspringen met het interviewen van dergelijke respondenten die geïnterviewd worden vanwege de sociale context waarin zij verkeren. Een minder fragmentarische en minder directe aanpak is hierbij geboden.

Desondanks ben ik tevreden over het eindresultaat zoals het nu gepresenteerd wordt en het proces dat mij hiernaartoe heeft geleid.

Literatuurlijst

Amersfoort, van A. (2001). 'Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie'. IMES, Instituut voor Migratie- en Etnische Studies. Het Spinhuis.

Bloch, A. (2008). Zimbabweans in Britain: Transnational Activities and Capabilities. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 34 (2) 287-305.

Boom, de J. & Burgers, J. & Engbersen, G. & Snel, E. (2000). *Migratie, Integratie en Criminaliteit: migranten uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie*. Rotterdam: RISBO Contractresearch BV / Erasmus Universiteit Groep.

CBS, PBL, Wageningen UR. (2011). *Compendium voor de leefomgeving. Allochtonen, 2011*. CBS, Den Haag PBL, Den Haag/Bilthoven en Wageningen UR, Wageningen. Vinddatum 4 februari 2012, op <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl2109-Allochtonen.html?i=35-171>

Dagevos, J. (2001). *Rapportage minderheden 2001. Deel II Meer werk. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag*.

Dagevos, J. & Dourleijn, E. (2011). *Vluchtelingengroepen in Nederland. Over de integratie van Afghaanse, Iraakse, Iraanse en Somalische migranten*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.

Demant, F. (2005). *Meer inpassing dan aanpassing. Over de culturele integratie van migranten in Nederland en Duitsland*. *Migrantenstudies*, jaargang 21, nr. 2, pp. 70-86.

Eindhovens Dagblad. (2012). *Opnieuw minder asielzoekers naar Nederland*. Eindhoven. Vinddatum 4 februari 2012, op <http://www.ed.nl/nieuws/algemeen/binnenland/10289027/Opnieuw-minder-asielzoekers-naar-Nederland.ece>

Engbersen, G. & Entzinger, H. & Leerkes, A. & San, van M. & Snel, E. (2003). *Over landsgrenzen. Transnationale betrokkenheid en integratie*. Rotterdam: RISBO Contractresearch BV / Erasmus Universiteit.

Engbersen, G. & Leerkes, A. & Snel, E. (2004). *Voorbij landsgrenzen. Transnationale betrokkenheid als belemmering voor integratie?* *Sociologische Gids*, Jaargang 51.

Fermin, A. (1997). *Nederlandse politieke partijen over minderhedenbeleid 1977-1995*. Amsterdam.

Fermin, A. & Mascini, P. & Snick, H. (2009). *Burundese asielzoekers in Nederland: een strategische casestudy naar transnationalisme*. The Erasmus University. Rotterdam.

Gemeente Amsterdam. (2011). *Vluchtelingen in Amsterdam. Dienst Onderzoek en Statistiek*. Amsterdam, Fact Sheet, nr. 2. Vinddatum 7 maart 2012, op http://www.os.amsterdam.nl/pdf/2011_factsheets_2

Gemeente Helmond. (2008a). *Integratiebeleid gemeente Helmond 2008-2011. Deel 1: Beleidsinhoudelijk kader*. Afdeling MOeD.

Gemeente Helmond. (2008b). Integratiebeleid gemeente Helmond 2009-2011. Deel 2: Meerjaren uitvoeringsprogramma. Afdeling MOeD.

Hart, de B. (2005). Het probleem van dubbele nationaliteit. Politieke en mediadebatten na de moord op Theo van Gogh. *Migrantenstudies*, jaargang 21, nr. 4, pp. 224-238.

Hear, van N. (2004). 'I went as far as my money would take me': conflict, forced migration and class. Centre on Migration, Policy and Society Working Paper No. 6 University of Oxford.

Klaver, J.F.I. & Tromp, E. & Welle, van der I.C. (2012). Vluchtelingenwerk Integratiebarometer 2012. Een onderzoek naar het lokale integratiebeleid voor vluchtelingen. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek

Liempt, van I. (2007). Mensensmokkel naar Nederland: aannames, percepties en effecten. *Migrantenstudies*, jaargang 2007-1, pp. 36-50.

Liempt, van I. (2011). Young Dutch Somalis in the UK: Citizenship, Identities and Belonging in a Transnational Triangle. *Mobilities*, Vol. 6, No. 4, pp. 569-583.

Mastop, R. (2012). De Verenigde Naties in Somalië. Staatsvorming in een falende staat. Faculty of Humanities These. Universiteit Utrecht.

Nell, L. (2008). Transnational Migrant Politics in the Netherlands: Historical Structures and Current Events. Amsterdam: University of Amsterdam, Faculty of Behavioural Science.

NOS. (2010). Somaliërs integreren moeilijker. Hilversum. Vinddatum 30 juli 2012, op <http://nos.nl/artikel/171951-somaliërs-integreren-moeilijker.html>

NRC. (2011). Somalië wil vanwege onrust verkiezingen uitstellen tot 2012. Rotterdam. Vinddatum 24 juni 2012, op <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/04/24/somalie-stelt-vanwege-onrust-verkiezingen-uit-tot-2012/>

Omroep Brabant. (2005). Laatste bewoners azc Helmond weg. Eindhoven. Vinddatum 1 juni 2012, op <http://www.omroepbrabant.nl/?news/46755822/Laatste+bewoners+azc+Helmond+weg.aspx>

Portes, A. (1999). Conclusion: Towards a new world - the origins and effects of transnational activities. In: *Ethnic and Racial Studies*. 22 vol. 2.

Renders, M. (2006). Traditionele leiders en instellingen in Somaliland. Een Somalische staat in opbouw. Universiteit Gent. *Afrika Focus*, Vol. 19, Nr. 1-2, pp. 117-133

Schapendonk, J. (2009). Moving and mediating: a mobile view on sub-Saharan African migration towards Europe. In Fernández-Ardèvol, M. & Híjar, A.R. *Communication Technologies in Latin America and Africa: A multidisciplinary perspective*. Barcelona. pp. 293-318.

Spiecker, B. & Steutel, J. (2000). The aims of civic education in a multi-cultural democracy. In Leicester, M. & Modgil, C. & Modgil, S. (Eds). Education, Culture and Values. Volume VI: Politics, Education and Citizenship. London and New York: Falmer Press. pp. 243-252.

Stichting Vluchteling. (2011). Hoorn van Afrika- Aantal Somalische vluchtelingen naar Jemen neemt toe. Wekelijkse actualiteit 2011, week 43. Vinddatum 22 maart 2012, op http://www.vluchteling.org/files_content/.../Actueel%20week%2034.docx

Swanborn, P.G. (2002). Evalueren: Het ontwerpen, begeleiden en evalueren van interventies: een methodische basis voor evaluatie-onderzoek. Amsterdam, Boom.

Trappenburg, M.J. (2003). Had het anders gekund? Over het Nederlandse integratiebeleid. Universiteit Utrecht: beleid en maatschappij.

Turton, D. (2003). Conceptualising Forced Migration. Refugee Studies Centre. RSC Working Paper No. 12 University of Oxford.

Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2007). Het ontwerpen van een onderzoek. Vierde druk. Den Haag: uitgeverij Lemma.

Wolf, S. (2011). Somaliërs in Nederland. Forum Instituut voor Multiculturele Vraagstukken. Jaargang februari 2011. Utrecht.

Bijlage 1

Globale transcriptie 1 (Persoonlijke communicatie, 6 juli, 2012)

Spreker 1: Interviewer: Stefan Behlen

Spreker 2: Respondent 1: Cees Waterschoot (sr. klantbegeleider werk, asielzoekers/vluchtelingen en beleidsadviseur bij de gemeente Helmond)

*** Start transcriptie

1: In wat voor toestand komen de meeste Somalische vluchtelingen Nederland binnen?

2: Nee daar weet ik niet veel over, behalve dat bijna allemaal die binnenkomen via het AZC komen. Zij zaten daar dan 2 a 3 a 4 jaar. Nu gaat dat een stuk sneller. Over de toestand waarin ze binnen komen weten we weinig.

1: Weten de mensen van het AZC daar wel meer over?

2: Deels, nu praat ik uit eigen ervaring. Sommige vluchtelingen hebben na binnenkomst binnen 2 maanden een woning. Dat zijn incidenten. Andere verhuizen snel naar een ander AZC en hebben dan vaak geen eens een statusgesprek gehad.

1: Kunt u mij iets vertellen over hoe groot de cultuurshock voor hen is in hun eerste maanden dat ze in Helmond verbleven?

2: Daar merk ik wel iets van. Mijn functie is een stukje uitvoering en stukje beleid rondom asielzoekers en dat is dan heel breed. Het grote verschil tussen de mensen die wij eerder binnenkregen die hier 2 tot 4 jaar in het AZC verbleven hier al hadden rondgekeken. Zij hoorden verhalen van landgenoten over wat hier gebeurde. Hoorde ook de informatie van vicevluchtelingenwerk en COA medewerkers. Zij waren voor ons al enigszins al ingeburgerd. Nu is het zo dat ze komen hier en ze weten van toeten noch blazen. Dit betekent dat er bij aanvang vaak toch meer problemen zijn. Meer praktische problemen.

1: Hoe onderhoud de gemeente contact met de Somalische gemeenschap?

2: We hebben hier geen doelgroepenbeleid, dus we hebben geen contacten meer met bijzondere groepen.

1: Hebben jullie dan ook geen zicht op die groep?

2: Nou, we hebben best veel Somaliërs in Helmond zitten. En als ik dan terug kijk in de geschiedenis, de jaren '90. Toen hebben we een periode gehad, toen kregen we 2 groepen Somaliërs binnen. Je hebt een aantal clans. En we kregen 2 groepen die totaal verschillend waren. 1 groep begon overlast te veroorzaken zowel naar buiten toe, naar de omgeving toe als naar de andere Somaliërs. Dit waren meer de mensen die vonden dat de Islam boven alles staat.

1: Dit verschil was dus ook goed op te merken in de clans?

2: Ja dit was heel opvallend. Daar voelden heel veel mensen zich heel ongemakkelijk bij, ook vanuit de Somalische gemeenschap. Toen hadden we hier ook een AZC, dus ik hoorde geluiden via vluchtelingenwerk en Somalische klanten die toen nog in de gemeentelijke opvang zaten en ik kreeg

signalen van het AZC. Dus ik ging kijken. Ik had ze sowieso op papier allemaal in beeld, want ik zit met die huisvesting van vluchtelingen dus die had ik ook, dat regel ik ook. Dus alles wat hier nieuw binnenkwam zit hier legaal of illegaal, dat wist ik.

1: U had het over jaren '90, is het verschil nu minder?

2: Nou laat ik mijn verhaal even afmaken, die groep hebben we toen wat beter proberen in beeld te krijgen. Die zijn vervolgens op een enkeling na verhuisd naar Tilburg en van daar naar Engeland. Soms denk ik wel dat er wat mensen zijn teruggekomen of elders in Nederland zijn gaan wonen. Ik heb het proberen te volgen uit nieuwsgierigheid, 'beroepsgek'. Wat hier bleef waren toch de Somaliërs van clans waarvan we zeggen, god, die sluiten wat beter aan bij de westerse gedragingen. Wij hebben beleidsmatig geen contact met bijzondere groepen. Aan de andere kant we kennen ze natuurlijk wel. Ik ben de enige die in Helmond mensen plaatst. We zijn daar heel gemakkelijk in. Als Ali of wie dan graag in Helmond geplaatst wil worden om wat voor reden dan ook gaan we kijken wat voor bijzonderheden bij die persoon of zijn gezin in Helmond zijn. Dan gaan we gewoon kijken of we dat heel snel kunnen regelen. Dat betekent dat als je vanuit een bepaalde groepering mensen hebt, op die manier zit je na verloop van tijd als je dat gewoon doet, blijft dat gewoon doorgroeien. Bepaalde clans krijgen dan gewoon meer instroom. We selecteren niet op clan, daar vragen we ook nooit naar. Ik vind niet dat je dat kunt maken. We selecteren niet op gezinnen. Ik heb maar een criterium om iemand af te wijzen, als mensen criminele antecedenten hebben dan hoeven ze niet te komen.

1: Er is dus geen selectie op achtergrond?

2: Nee ook niet op nationaliteit of etniciteit. De groep Somaliërs is een constante stroom. Je krijgt de vragen vanuit AZC's die hier in Helmond geplaatst willen worden omdat ze familie of vrienden in Helmond hebben zitten. In die zin is er wel contact, alleen bij nieuwe mensen die hier weinig contacten hebben en Iraniers en Somaliërs steken daar met kop en schouders boven uit. Van hen krijgen we altijd commentaar. Het is nooit goed genoeg. Het huis is niet goed, de buurt is niet goed, de spullen die ze krijgen en het geld die ze krijgen is niet goed genoeg. Dan generaliseer ik, maar bij hen is eigenlijk niks goed genoeg.

1: Hoe komt dat?

2: Ik denk dat sommige mensen wat betreft levensstandaard en materieel en inkomsten het heel goed hebben gehad. Van sommige mensen weet ik dat van de meeste mensen weet ik dat niet. Ook komt het door het beeld dat de mensen van het westen hebben, het land van melk en honing.

1: Heeft de sluiting van het AZC invloed gehad op de Somalische gemeenschap?

2: Ik denk minimaal, natuurlijk heeft het in die zin wel wat gevolgen gehad voor hen maar dat geldt voor alle nationaliteiten. De contacten liep door elkaar heen, dus nationaliteiten en vluchtelingen en asielzoekers.

1: Wat voor impact heeft de sluiting van het AZC voor de gemeente wat betreft toezicht op de Somalische gemeenschap?

2: Ik denk dat we toen iets meer zicht op hadden, maar niet zo heel veel. Wat speelden binnen gemeenschappen daar hebben we weinig zicht op of het moet zijn dat we signalen krijgen via vluchtelingenwerk maar dat is minimaal. Of mensen moeten zelf met signalen komen. Die signalen die ik hoor dat is minimaal. We horen vanuit gemeenschappen niets, behalve dat ik merk maar dat heeft dan meer direct raakvlak met het onderdeel waar ik mee te maken heb, dat men onderling zeer goeie contacten heeft. En dat wordt vaak als negatief beschouwd maar ik zie dat als positief.

1: Dus mensen komen zelf minimaal met signalen dat er iets aan de hand is?

2: Ja en dat betekent dan voor mij, ik zeg het een beetje gemakzuchtig, geen nieuws is goed nieuws.

1: Wat voor impact hebben de procedures van het huisvestingstraject op de vluchtelingen? Maakt het voor hen lastiger om te integreren wanneer ze vaak overgeplaatst worden?

2: In het verleden denk ik wel. Als mensen in Helmond wonen en daar is iets bijzonders mee in het kader van procedures, of als mensen hier willen komen wonen, is het eerste wat ik doe hun gegevens erbij zoeken en onder andere in de vreemdelingenketen heb ik een inkijkfunctie bij de IND. En daar kan ik dus zien wat er met mensen gebeurt in de verloop van tijd. En daar kan ik dus ook zien dat sommige mensen 5 of 6 of 10 keer verhuisd zijn, en dat is gewoon funest.

1: Waar ligt dat dan aan dat ze zo vaak overgeplaatst worden?

2: Ik denk als ik kijk naar de laatste paar jaar, aan de sluiting van de AZC's. Ik ben nu bezig met mensen te plaatsten uit AZC Budel. Dit levert voor hen altijd spanning op, en dat speelt mee. Daarnaast is het tegenwoordig zo dat met de snellere procedures minder verhuizingen gemoeid zijn en dat vind ik positief.

1: Waarom maken Somaliërs volgens u zo moeilijk contact met de lokale gemeenschap?

2: Ik denk dat dat een aantal factoren zijn. Zet een paar Somaliërs bij elkaar en je denkt dat ze slaande ruzie hebben terwijl dat hun manier is van hoe ze met elkaar omgaan en praten. Nou dat moet je dan maar net weten. Ze hebben over het algemeen de naam dat ze lastig zijn. En ik denk dat ze, maar dat geldt dan van twee kanten, niet direct zullen openstaan voor elkaar. Het is ook gebonden aan de wijk. Waar bijvoorbeeld meer allochtonen zitten gaat het contact maken net iets gemakkelijker. Over het algemeen merk ik wel dat het contact met directe burens wat beter wordt, maar echt goed is het nog niet.

1: Welke maatregelen worden getroffen om sociale binding met de lokale gemeenschap te creëren bij Somalische vluchtelingen?

2: Zelden doet de gemeente er iets aan. Ik heb hier een reactie bijvoorbeeld van vluchtelingenwerk en die maken deel uit van een groep samen met maatschappelijk werk en andere welzijnsinstellingen, vrijwilligerswerk en dergelijke. Die organiseren wel eens activiteiten in wijken, met name rondom vluchtelingen en soms bepaalde groepen. Sommige groepen hebben zichzelf georganiseerd. Heel incidenteel als er iets wat grootschaliger is dan de gemeente er bij betrokken wordt, maar dan is dat denk ik meer in de vorm van deelsubsidie aanvragen.

1: Welke faciliteiten worden Somaliërs aangeboden door de gemeente Helmond om zich sociaal-cultureel te ontwikkelen? (moskee, stichtingen, voorlichting, activiteiten)

2: Het doelgroepenbeleid is al jaren geleden afgeschaft, daar hadden ze hele goede motieven voor. Desondanks had ik daar zelf niet voor gekozen omdat ik denk dat door wel doelgroepenbeleid te hanteren je ook een aanspreekpunt hebt van waaruit je informatie kunt krijgen en geven, zodat je kunt zien wat er binnen zo'n gemeenschap speelt. Mensen moeten zich tegenwoordig volgens de wet maar aansluiten bij de reguliere voorzieningen en instellingen.

1: Wat is volgens u de houding van de lokale Helmondse bevolking t.a.v. de Somalische gemeenschap?

2: Wisselend en afhankelijk van buurt en burens, dus positief en negatief.

1: Zouden vluchtelingen niet als een aparte groep moeten worden beschouwd binnen het integratiebeleid?

2: Nou, op een bepaalde manier worden ze natuurlijk als een aparte groep beschouwd want we hebben maatschappelijke begeleiding voor hen geregeld via vluchtelingenwerk en dat hebben we voor anderen dus niet. Maar als je praat over integratiebeleid dan heeft iedereen het toch over inburgering, inburgering, inburgering. En dan zeg ik wel eens, ja inburgering is één, maar integratie is toch wel wat breder. En vervolgens gaat het toch weer over inburgering.

1: Behoeven vluchtelingen volgens u meer begeleiding in het participatie- en integratieproces vanwege het feit dat zij gedwongen migranten zijn?

2: Ja maar die krijgen zij ook in de zin van maatschappelijke opvang. En als er iets extra's nodig is zal het ook via dat kanaal moeten komen. We hadden tot voor kort bijvoorbeeld een subsidierelatie met vluchtelingenwerk. En dan zeiden we nou jij krijgt zoveel, standaard. En daar waar bijzondere situaties zijn en waar echt meer inzet gevraagd wordt, daar krijgt men toeslag voor. Soms wist je dat van tevoren, soms kwam je daar later achter. Nu is die regeling stopgezet. Overigens verschilt het ook per vluchteling hoe gemakkelijk iemand zich aanpast, ook binnen de Somalische gemeenschap. Ik kom er tegen die hebben heel snel in de gaten hoe het hier reilt en zeilt. Die hebben vaak ook wat meer opleiding gehad, spreken als ze hier komen over het algemeen redelijk tot heel goed Engels en kunnen makkelijker hun leven op orde brengen.

1: In hoeverre beperkt de wetgeving het dagelijks leven van Somalische vluchtelingen in Helmond?

2: Voor zover ik weet niet. Ik kan me echter wel voorstellen dat er door de moeilijke regelgevingen problemen voorkomen voor deze vluchtelingen die dat niet gewend zijn.

1: In hoeverre worden mogelijkheden die steun bieden bij het integratieproces aangegrepen? Waar liggen deze kansen?

2: Er zijn erbij die er moeite mee hebben maar de meeste grijpen de kansen aan. Wat betreft inburgering wordt gekeken naar wat is mogelijk en wat moet er geregeld worden. In het geval van kinderopvang, wordt er kinderopvang geregeld. Of bijvoorbeeld lestijden of dagen. Voor de rest zitten ze gewoon vast aan inburgering. Voor sommige is het wel een beperking dat ze gewend zijn vrijer te leven en te handelen dan hier met alle regeltjes en wetten en dergelijke.

1: Aan welke criteria moet een stichting voldoen om subsidie te kunnen aanvragen?

2: Daar staat niets zinnigs over in, omdat er geen doelgroepenbeleid is. Wat wel is, is dat als je kijkt naar integratie, nou daar heb je vluchtelingenwerk en daarmee wordt voor de gemeente heel veel afgedekt, als er daarnaast activiteiten zijn dat is dat incidenteel van subsidies die aan een aantal criteria moet voldoen. Dit moet dan ook iets toevoegen aan de maatschappij, vaak zowel innovatief als creatief.

1: Wordt geprobeerd hier misbruik van te maken?

2: Nee, daar wordt nauwelijks gebruik van gemaakt. We zien dan ook dat er eerder van een afname sprake is wat betreft subsidieaanvragen onder allochtonen.

1: Hoe kan de subsidieregeling beter benut worden?

2: Daar heb ik op dit moment veel te weinig kijk op, op zowel subsidieregelingen als op de behoeften binnen groeperingen.

1: Wat vind u van het niveau van inburgeringscursussen, daar vele geslaagden nog slecht Nederlands spreken?

2: Veel van hen hebben dan het niveau A2. Lang hebben we gedacht dat het een redelijk niveau was, maar dat valt vies tegen.

1: Moet dit niveau dan niet worden opgeschroefd?

2: Nee, want je zit met de minimumeis die gesteld moet worden. Want de een die leert heel gemakkelijk, en de ander niet. Bij Somaliërs is het vaak zo dat velen geen vooropleiding hebben gehad en analfabeet zijn.

1: Waar liggen volgens u de verbeteringspunten?

2: Waar meer op ingesteld zou kunnen en mogen worden is de mensen op te krikken, zeker als zij het in zich hebben, naar een hoger niveau. Daar zou meer aandacht ingestoken kunnen worden. Want he betekent uiteindelijk dat nu mensen niet helemaal uit de verf komen omdat de taal dat voor hen blokkeert. Dat taalniveau blokkeert dan voor hen zelf maar ook voor bijvoorbeeld werkgevers.

1: Wat zijn voor Helmond de gevolgen van de wettelijke taakstelling die gemeenten hebben om een verplicht aantal vluchtelingen te huisvesten?

2: Iedere gemeente heeft een taakstelling. Wij hebben heel lang voorgelopen op die taakstelling tot eind 2009. Toen zijn we gaan achterlopen. Daar is nog al wat commotie over ontstaan. Dat had een heleboel redenen zowel intern als extern. Ik kan zelfs zeggen zakelijk en privé. Maar goed toen zijn we gaan inlopen en op dit moment zijn we gewoon bij. Ik ben nu bezig met de taakstelling 2e half jaar 2012 en dat is geen enkel probleem.

1: Welke faciliteiten biedt de gemeente om de vluchtelingen op te leiden?

2: Vanuit perspectief van beroepsopleiding niet behalve een startkwalificatie. Wanneer je onder de 27 bent sturen ze je hier op aan dat je studiefinanciering kunt aanvragen. Wel wordt er aangedrongen op een dagopleiding, waar zij gebruik van kunnen maken. Bij specifieke wensen heeft de vluchteling pech. Hij gaat gewoon een simpel traject in, denk aan inpakken, schoonmaken of iets in de bouw misschien. Hooguit een internproject waarbij een dagopleiding inbegrepen zit. Maar wij zullen nooit een los traject of losse opleidingen mogen inkopen.

1: Wat houden die algemene trajecten in?

2: Hooguit kunnen zij participeren aan AK, dat is in Helmond een samenwerkingsverband van Helmond Sport met het ROC ter AA, waar mensen leren en werken. Of een sec. traject dat is gecombineerd met werken en leren aan het ROC ter AA op mbo niveau 1 of 2. Hoger dan dat kan niet. Het is dat ze in ieder geval al iets kunnen gaan doen met een kleine opleiding. Wat hier aan ten grondslag ligt is dat wanneer men iets wil bereiken op hoger niveau, zij hiervoor zelf moeten opdraaien in de kosten en niet op de kosten van de gemeenschappelijke lasten. Wat betreft komen de wensen van de vluchteling steeds meer op de tweede plaats en de vaardigheden waarmee men

zo snel mogelijk mee aan de slag kan op de eerste plaats. Alles is erop gericht om deze groep zo snel mogelijk uit de sociale zaken en uitkering te krijgen

1: Hoe staat de houding van de vluchtelingen t.a.v. deze aangeboden faciliteiten?

2: Ik denk dat de grootste groep best goed gemotiveerd is of heel snel te motiveren is en een kleinere wat slechtere groep die het wel prima vinden zo om te leven van de uitkering en een beetje rondhangen bij de moskee en dergelijke. Wat dat betreft speelt de uitkering hier een grote rol in. Als die groep de mogelijkheden om binnen korte termijn aan het werk te kunnen, maar ze hebben niet zo'n zin dan worden ze hier heel erg geholpen. De meeste vluchtelingen willen toch wel graag luxe wat zij rondom zich zien, en dat kun je je alleen veroorloven als je geld hebt. Je kunt wel eens ooit wat leuke dingen op de kop tikken maar dat houd een keer op. En dan moet je het toch hebben van andere inkomen.

1: Hoe komt het volgens u dat Somalische vluchtelingen zo'n slechte positie op de arbeidsmarkt innemen?

2: Ik denk dat het al begint met de slechte vooropleiding en gebrek aan kwalificaties. Ze hebben gewoon niets. Somalië is al 20 jaar een niet of nauwelijks functionerende staat. En dus weinig tot geen onderwijs. Mensen die iets kunnen hebben het zich vaak zelf aangeleerd, of via familie aangeleerd. In verhouding met andere landen heerst er onder Somaliërs veel analfabetisme. En dan kun je bij wijze van spreke wel intelligent zijn, maar dan start je hier moeilijk. En dan is er nog de taalbarrière.

1: Kan de gemeente de aanvraag naar woningen verwerken? Hoe verlopen de procedures? (in samenwerking met?)

2: Ja we lopen nu op schema wat betreft de wettelijke taakstelling. We hebben een samenwerking met 4 woningcorporaties actief met een 5e op komst overigens. Waaronder 3 samenwerken onder het systeem Wooniezie, dit zijn Woonpartners, Wocom en Compaen. Volksbelang heeft dan zijn eigen systeem. We maken met hen ieder jaar prestatieafspraken, specifiek van de taakstelling van vluchtelingen. Dan kijken we naar hoeveel woningen hebben we dit jaar of volgend jaar nodig. En onderling hebben ze een bepaalde verhouding wat betreft de verdeling. Het is dan ook een kwestie van geven en nemen. En dat betekent dat bij Wooniezie ik in een afgeschermd deel van de winkel kan, waarin ik voor bijzondere doelgroepen kan shoppen. Ik haal daar heel veel uit. Ik heb daarin dan ook een voorrangpositie in gekregen. Want de taakstelling is een wettelijke regeling, en alle andere zaken rondom bijzondere doelgroepen zit geen wettelijke regeling achter. Dat functioneert over het algemeen wel goed.

1: Heeft het opkomende transnationalisme invloed op het integratieproces van vluchtelingen? Spelen de Helmondse beleidsmakers in op deze trend?

2: Nee, ik weet wel dat heel veel mensen op allerlei manieren actief zijn. Het is moeilijk om daar iets mee te doen. Of men wil het me niet vertellen, want ik ben dan toch iemand van sociale dienst. Ze kunnen mij wel van alles vertellen, maar als ze dingen willen die wij niet kunnen wordt het moeilijk. Het heeft dan ook met vertrouwen te maken. Vaak voelen ze ook wel zelf aan dat wat ze soms willen eigenlijk niet kan.

1: Wat is overigens de reden achter de verhuizing van die groep Somaliërs die naar Engeland zijn vertrokken?

2: Zoals ik het ervaren heb indertijd, ze voelen zich hier niet thuis. Ze vonden bijna letterlijk dat ze te veel op hun vingers gekeken werden waar ze mee bezig waren. Ik moet ook zeggen, die kwamen dus op een uitzondering na, allemaal op een andere manier Helmond binnen. Mensen kwamen normaal hier terecht via AZC Helmond en dergelijke, maar de problematische groep is zelf hier naar toe gekomen. De meeste zijn hier terechtgekomen in louche kamertjes, illegale huurpraktijken. Dit was met name in de Wolfstraat en de Molenstraat. Ik had dan op een gegeven moment een lijstje en controleerde regelmatig die panden op de bevolking en trof ik er weer 2 of 3 nieuwe mensen aan. In het begin was dat niet zo maar dat werden steeds vaker Somaliërs. En allemaal vanuit dezelfde paar clans. Dat begon overlast te geven. We hadden los van Somaliërs al last van kamerverhuurders. De regelgeving was niet zo erg streng, daar werd dan ook dankbaar misbruik van gemaakt. En dus ook misbruik van de mensen. Daar zijn we op een gegeven moment dus naar gaan kijken, vanuit de overlast en wonen. En toen daar wat meer aandacht naar toe ging, we konden overigens niet met alle betrokken partijen op een lijn komen van hoe we het aan gingen pakken, maar de aandacht was eenmaal gevestigd, en toen waren zij heel snel weg. Toen zijn er heel veel naar Tilburg vertrokken, en van daaruit een groot aantal naar Engeland.

1: Hoe verloopt meestal de aanvraag naar woningen door Somaliërs?

2: Eind vorig jaar heb ik een keer gewerkt met een contingent, dat wilde ik liever niet maar we hadden toen een achterstand en we wilden per se inlopen. Toen hebben we een contingent gevraagd en de helft gekregen van wat we gevraagd hebben. Daar zaten uiteraard wel een aantal Somaliërs bij. Maar voor de rest werk ik op verzoek. En dat wil zeggen, ik krijg van alle klanten vragen voor huisvesting. En omdat er best veel Somaliërs Nederland binnenkomen, zitten er ook best veel van hen bij die naar Helmond toe willen. En dat komt omdat men familie, vrienden, kennissen heeft hier. Dit is ook de voornaamste reden in mijn optiek dat we een bepaalde groepering Somaliërs in Helmond hebben. Er zitten ook enkele anderen tussen, maar die vallen ook meteen op. Als ik hier de hal binnenloop dan komt het wel eens voor, dat is dan denk ik toeval dat het wat meer Somaliërs tegelijkertijd binnen zijn, dan zie ik dat de meeste elkaar enthousiast begroeten. De andere worden wat koeler of niet begroet. Daar zie je dus het verschil. Dat heeft dan in mijn optiek vooral te maken met de omgeving van de godsdienst en daarmee de omgang met anderen. Dat is een persoonlijke uitspraak.

1: Dit was het interview, ik wil u hartelijk bedanken voor uw medewerking en zal u het resultaat opsturen wanneer het af is.

*** Einde transcriptie

Bijlage 2

Globale Transcriptie 2 (persoonlijke communicatie, 4 mei, 2012)

Spreker 1: Interviewer: Stefan Behlen

Spreker 2: Respondent 2: Saeed Abshir (Somalische vluchteling, man, 32 jaar)

*** Start transcriptie

1: Kunt u iets vertellen over hoe u in Helmond bent terecht gekomen?

2: Na gevlucht te zijn, ben ik in Nederland terechtgekomen. Daar heb ik eerst in Amsterdam - waar ik een verblijfsvergunning kreeg - en later in Gilze in het asielzoekerscentrum gewoond. Vervolgens ben ik via het COA in Helmond terecht gekomen en heb ik een woning toegewezen gekregen.

1: Voelt u zich thuis in Helmond?

2: Ik woon hier nu al ruim 4 jaar. Ik ben hier naar school gegaan om Nederlands te leren en om Techniek te leren, maar dit heb ik niet gehaald. Ik zoek nu al 5 maanden naar werk in Helmond en omstreken. Door zo'n grote cultuurverandering denk ik niet dat het mogelijk is om me hier thuis te voelen na 5 jaar hier te wonen.

1: Wat zijn uw plannen voor de toekomst?

2: Ik wil nog een paar maanden (zo'n 3) naar werk zoeken. Anders wil ik verhuizen naar een andere plaats om daar werk te zoeken zoals Breda of Venray. Ik weet nog niet of ik in Nederland wil blijven. Eerst maar eens werk zoeken hier, dit is vrij lastig. Als ik hier wel werk vind, wil ik hier gewoon blijven.

1: Waaruit bestaan uw dagelijkse bezigheden?

2: Om 9.00 uur sta ik op. Ik hou erg van lezen, dit doe ik meestal tot 12.00 uur. Ik ben moslim dus om 12.00 uur ga ik altijd naar de moskee. Daarna ga ik veel met vrienden om die ik heb leren kennen via Somalische Stichting Helmond. Met hun doe ik ook drie keer in de week zaalvoetballen. Ik houd veel van sport dus ik keek veel sport op tv. Maar door geldgebrek kan ik dat niet meer doordat ik internet en digitale televisie abonnement tijdelijk op heb moeten zeggen. In Nederland heb ik geen familie, mijn vrienden zijn mijn nieuwe familie geworden.

1: Houd u contact met uw thuisland?

2: Ja ik bel 1 keer in de maand met mijn moeder die nog in Somalië woont. Ik probeer haar af en toe geld te sturen als ik wat over houd, maar dit is erg lastig. Ik wil om mijn moeder te zien met haar afspreken in Kenia. Maar dit is erg lastig. Ik heb te weinig geld om er heen te reizen en mijn moeder is te ziek.

1: Heeft u contacten met andere Somaliërs in andere Europese landen?

2: Ja ik heb heel veel contacten met familie en vrienden in Engeland, Amerika, Zweden en Noorwegen. Met name via e-mail en Facebook en soms via de telefoon. Nu is het contact minder doordat ik tijdelijk geen internet kan betalen. Ik ben in het verleden ook op vakantie geweest naar familie in Noorwegen en Zweden. Als het kan wil ik binnenkort ook mijn familie in Engeland bezoeken.

1: Heeft u ook niet-Somalische contacten?

2: Alleen met mijn contactpersoon en de burens. Toen ik op school zat had ik wel Nederlandse contacten. Maar daarna doen zij geen moeite om contact te houden. Ze willen niet graag meer bellen en afspreken. Dit vind ik jammer. Verder kom ik alleen met de gemeente af en toe in contact.

1: Helpt de gemeente Helmond u wanneer u hulp nodig heeft?

2: Zij hebben mij wel geholpen met het vinden van een woning maar niet bij het vinden van werk. Ik heb in Somalië altijd in een winkel gewerkt. Dus ik wilde hier een eigen zaak/winkel beginnen. Maar dit mag niet omdat ik eerst 2 jaar hier gewerkt moet hebben. Ik heb dus nu een uitkering. Verder hebben ze mij ook goed geholpen met mijn naturalisatieprocedure.

1: Legt de gemeente Helmond u beperkingen op in uw doen en laten?

2: Ik heb om hulp gevraagd voor meer geld, maar dit kreeg ik niet. Tevens moet ik ook altijd aangeven als ik ergens anders extra geld verdien. Daarnaast is de subsidie geweigerd waar ik om gevraagd heb voor de stichting Horseed. Dit is een stichting opgericht in 2010 om de betrokkenheid onder Somalische jongeren te vergroten aan de hand van voorlichting en activiteiten. De voortgang verloopt moeizaam. Het lukt niet om in contact te komen met andere stichtingen. De gemeente wil de stichting niet subsidiëren omdat ze het geld anders willen besteden, aan verbouwingen denk ik.

1: Bent u politiek actief?

2: Nee, in Nederland kan ik niet stemmen. Er is in Nederland ook geen Somalische ambassadeur. Wel ga ik de verkiezingen in Somalië op tv volgen, maar deze verlopen volgens mij corrupt. Ik heb in Nederland een verblijfsvergunning aangevraagd. Ik hoop dan wel in Nederland te kunnen stemmen en vrij te kunnen reizen.

1: Hoe denkt u werk te kunnen vinden? (opleiding)?

2: Is heel moeilijk. Ik sta bij alle uitzendbureaus ingeschreven. Bij sommige uitzendbureaus kan ik me niet inschrijven omdat ik geen certificaat heb. Ik sta ook ingeschreven bij uitzendbureaus in andere steden in Brabant zoals Eindhoven. Ik heb nadat ik Nederlands heb leren lezen en schrijven ook een opleiding Techniek gedaan. Maar dit was te moeilijk vanwege de taalbarrière en de hoge kosten. Ik

heb de opleiding dan ook niet gehaald. Ik heb ook vrijwilligerswerk gedaan om bezig te blijven. Maar wil nu betaald werk vinden.

1: Kunt u goed rondkomen van uw inkomen?

2: Nee, ik heb een schuld doordat ik mijn rijbewijs gehaald heb. Binnenkort wil ik dat afbetalen van mijn vakantiegeld. Daarnaast kan ik ook tijdelijk geen internet en digitale televisie betalen. Het liefst wil ik zo snel mogelijk werk vinden, of een eigen winkel/cafeteria beginnen.

*** Einde transcriptie

Globale Transcriptie 3 (persoonlijke communicatie, 18 mei, 2012)

Spreker 1: Interviewer: Stefan Behlen

Spreker 2: Respondent 3: Shueeb Mohamed Hussien (Somalische vluchteling, man, 24 jaar)

*** Start transcriptie

1: Kunt u iets vertellen over hoe u in Helmond bent terecht gekomen?

2: Na gevlucht te zijn uit Mogadishu, ben ik met het vliegtuig via Dubai in Amsterdam gekomen. Ik werd toen in het AZC in Zwelloo geplaatst. Hier kreeg ik mijn verblijfsvergunning. Daarna ben ik in Eindhoven geplaatst en daarna heb ik me in Helmond ingeschreven als huiszoekende omdat ik hier vrienden en familie heb wonen.

1: Voelt u zich thuis in Helmond?

2: Nee ik want mijn thuisland is Somalië en daar hoor ik. Als daar geen oorlog was wilde ik het liefst weer daar wonen. Ik woon ook pas een half jaar in Helmond. Ik heb een inburgeringscursus gevolgd en werk gehad in Eindhoven. De gemeente had me aan een baan geholpen als productiemedewerker.

1: Wat zijn uw plannen voor de toekomst?

2: Ik wil in Helmond blijven tot ik mijn opleiding heb afgemaakt. Ik wil sowieso in Nederland blijven. Ik volg nu een Arbeidsmarktgekwalificeerd assistent (AKA) opleiding op Het ROC ter AA in Helmond. Ik wil niet weg uit Helmond omdat ik hier een mooi huisje heb gevonden sinds afgelopen februari.

1: Waaruit bestaan uw dagelijkse bezigheden?

2: 's Ochtends ga ik naar school en 's middags maak ik huiswerk, daarvoor ga ik soms naar de bieb. Ik ga ook veel om met Somalische vrienden op bepaalde ontmoetingsplekken. Ik rook regelmatig qat en zit veel achter de computer. Ik ben actief in mijn geloof, ik ga naar de moskee en ik doe bidden. Verder heb ik veel contact met mijn vriendin. Zij komt ook uit Somalië maar woont in Zweden. Ik heb

haar daar leren kennen toen ik daar op vakantie was. Ik houd contact met haar via internet en telefoon.

1: Houd u contact met uw thuisland?

2: Ja ik houd veel contact met familie en vrienden in Somalië via internet, met name via Facebook en msn. Het meeste contact heb ik met mijn vader die nog in Mogadishu woont. Met hem heb ik wekelijks contact via de telefoon. Ik stuur geen geld naar mijn thuisland.

1: Heeft u contacten met andere Somaliërs in andere Europese landen?

2: Ja ik heb veel contact met Somaliërs in Zweden, omdat ik daar familie heb wonen. Ik ben daar dus ook op vakantie geweest en heb daar mijn vriendin leren kennen. Met haar heb ik dagelijks contact via de telefoon.

1: Heeft u ook niet-Somalische contacten?

2: Ja ik heb contacten met Nederlanders die ik in Eindhoven op het werk heb leren kennen. Ik ga met hen wel eens voetballen en fietsen. Ook speel ik voetbal met vrienden van het ROC ter AA. Ook heb ik 1 of 2 keer per maand contact met mijn contactpersoon.

1: In hoeverre staat u in contact met de gemeente?

2: De gemeente regelt de school waar ik nu op zit. Zij bieden mij dus de opleiding aan. Ook heb ik wel eens meegedaan aan wijkactiviteiten die zij georganiseerd hebben.

1: Bent u politiek actief?

2: Nee.

1: Hoe denkt u werk te kunnen vinden? (opleiding)?

2: Ik denk dat ik werk kan vinden als ik mijn opleiding heb afgemaakt en de Nederlandse economie weer aantrekt.

1: Kunt u goed rondkomen van uw inkomen?

2: Ja ik kan goed rondkomen van mijn uitkering, maar ik houd niet veel geld over. Met het geld dat ik over houd probeer ik te sparen. Als ik meer geld zou verdienen zou ik ook geld naar mijn familie in Somalië sturen.

*** Einde transcriptie

Globale Transcriptie 4 (persoonlijke communicatie, 25 mei, 2012)

Spreker 1: Interviewer: Stefan Behlen

Spreker 2: Respondent 4: Rahmo Mohamed Ulusow (Somalische vluchteling, vrouw, 48 jaar)

*** Start transcriptie

1: Kunt u iets vertellen over hoe u in Helmond bent terecht gekomen?

2: Na gevlucht te zijn uit Mogadishu heb ik in Ethiopië gewoond en probeerde ik een visa te bemachtigen. Daarna ben ik in Nederland in het dorp Well terechtgekomen. Hier werd ik geplaatst in het AZC. Hier kreeg ik mijn verblijfsvergunning. Daarna ben ik naar Helmond verhuisd waar mijn man woonde.

1: Voelt u zich thuis in Helmond?

2: Nee want ik voel me Somaliër. Ik ben vanwege de oorlog gevlucht. Ik woon nu anderhalf jaar in Helmond, dat is te kort om me hier thuis te voelen.

1: Wat zijn uw plannen voor de toekomst?

2: Ik wil in Helmond blijven en de Nederlandse taal leren. Ik denk niet dat een andere plaats beter voor mij is. Alle steden lijken op elkaar. Ik wacht op goedkeuring voor een cursus Nederlands op het ROC ter AA.

1: Waaruit bestaan uw dagelijkse bezigheden?

2: 's Ochtends ga ik naar school. Overdag ben ik bezig met het huishouden. En 's avonds kijk ik meestal tv. Ik ben actief in mijn geloof, ik doe activiteiten zoals bidden.

1: Houd u contact met uw thuisland?

2: Ja ik houd veel contact met familie, met name via de telefoon. Ik stuur geen geld omdat ik weinig over houd.

1: Heeft u contacten met andere Somaliërs in andere Europese landen?

2: Ja ik heb veel contact met Somaliërs in Engeland en Zweden via de telefoon. Zij zijn familie en vrienden die ik ken uit Somalië. Zij zijn naar Engeland en Zweden gevlucht.

1: Heeft u ook niet-Somalische contacten?

2: Nee, alleen mijn contactpersoon. Als er iets nieuws is heb ik daarmee contact. Ik kom verder niet veel buiten de deur en praat ook niet goed Nederlands waardoor het lastig is in contact te komen

met Nederlanders. Misschien dat als ik Nederlands spreek, ik meer contact kom met Nederlanders. Maar ik heb niet per sé de behoefte om hen te leren kennen.

1: In hoeverre staat u in contact met de gemeente?

2: De gemeente zal mij de cursus Nederlands aanbieden.

1: Hoe denkt u werk te kunnen vinden? (opleiding)?

2: Ik denk geen werk te kunnen vinden, want ik ben niet opgeleid. Ik heb de inburgeringscursus ook nog niet gehaald.

1: Kunt u goed rondkomen van uw inkomen?

2: Ja de uitkering die we krijgen is voldoende om de vaste lasten te dekken.

*** Einde transcriptie

Globale Transcriptie 5 (persoonlijke communicatie, 12 juni, 2012)

Spreker 1: Interviewer: Stefan Behlen

Spreker 2: Respondent 5: Mowlid Hirsi Ige (Somalische vluchteling, man, 27 jaar)

*** Start transcriptie

1: Kunt u iets vertellen over hoe u in Helmond bent terecht gekomen?

2: Ik ben uit Sarinley gevlucht. Samen met mijn vrouw zijn we via Kenya in Nederland terechtgekomen. Ik woonde in Dorenten, Zuidwolde, Tilburg en Bakel voordat ik in Helmond kwam. Ik heb me in Helmond ingeschreven als woningzoekende omdat ik hier vrienden had wonen. Mijn inburgeringscursus heb ik in Gemert gedaan.

1: Voelt u zich thuis in Helmond?

2: Nee ik ben nog niet gewend aan de Nederlandse cultuur. Ik woon nu 2 jaar in Helmond samen met mijn vrouw en 2 kinderen.

1: Wat zijn uw plannen voor de toekomst?

2: Ik wil in Helmond blijven, afstuderen en werk zoeken. Ik volg nu een techniek opleiding aan het ROC ter AA in Helmond. Daarna wil ik aan het werk in de techniek-sector.

1: Waaruit bestaan uw dagelijkse bezigheden?

2: 's Ochtends ga ik naar school en 's middags doe ik huiswerk en lees ik veel studieboeken. Soms ook in de bieb. Ik ga elke week naar de moskee en bid en lees de Koran elke dag. Verder ga ik wel eens naar het Somalisch café. Verder zit ik veel thuis achter de computer.

1: Houd u contact met uw thuisland?

2: Ja ik houd veel contact met familie en vrienden via internet, voornamelijk via e-mail.

1: Heeft u contacten met andere Somaliërs in andere Europese landen?

2: Nee.

1: Heeft u ook niet-Somalische contacten?

2: Ja af en toe met de burens en mijn collega's. En met mijn contactpersoon als ik een afspraak heb.

1: In hoeverre staat u in contact met de gemeente?

2: De gemeente regelt de opleiding, en organiseert wijkactiviteiten waaraan ik heb meegedaan. Ik heb gevraagd of zij ook meer voetbaltoernooien konden organiseren maar hier hadden ze geen tijd voor.

1: Hoe denkt u werk te kunnen vinden? (opleiding)?

2: De gemeente zal me helpen. Ik heb namelijk ook al vrijwilligerswerk gedaan omdat ik zo ook mijn taal kon verbeteren. Ik heb verder geen vooropleiding gedaan dus het zal niet makkelijk worden.

1: Kunt u goed rondkomen van uw inkomen?

2: Ik krijg een uitkering, hiervan betaal ik huur, gas, water en licht. Ik kan niet goed rondkomen omdat ik ook nog een gezin moet onderhouden. Ik stuur daarom geen geld naar familie. Dit zou ik wel graag willen doen.

*** Einde transcriptie

Globale Transcriptie 6 (persoonlijke communicatie, 18 mei, 2012)

Spreker 1: Interviewer: Stefan Behlen

Spreker 2: Respondent 6: Fartun Qasim Yusuf (Somalische vluchteling, vrouw, 26 jaar)

*** Start transcriptie

1: Kunt u iets vertellen over hoe u in Helmond bent terecht gekomen?

2: Ik ben uit Mogadishu gevlucht. Daarna ben ik in Nederland in Vught terechtgekomen. Hier werd ik geplaatst in het AZC. Daarna kreeg ik een verblijfsvergunning en ben ik naar Heerlen overgeplaatst. Daarna ben ik naar Helmond verhuisd omdat mijn man hier woonde.

1: Voelt u zich thuis in Helmond?

2: Nee, want ik kan niet goed Nederlands praten, dat terwijl ik hier al 4 jaar woon. Ik heb dan ook geen opleiding of werk gehad, vanwege de taalbarrière. Ik heb verder ook geen contacten met Nederlanders.

1: Wat zijn uw plannen voor de toekomst?

2: Ik wil wel in Helmond en Nederland blijven als ik werk kan vinden. Ik wil graag met mijn handen werken. Ik wil ook wel iets leren maar kan niet beslissen welke opleiding ik wil volgen. Als ik geen werk kan vinden wil ik misschien verhuizen. Dit weet ik nog niet zeker. Ik hoop dat ik in Helmond werk kan vinden.

1: Waaruit bestaan uw dagelijkse bezigheden?

2: Ik lees vooral Somalische boeken en andere Somalische dingen op het internet. Daarvoor ga ik soms naar de bibliotheek. Ik kijk veel films, dit zijn met name Somalische en Amerikaanse films. En ik ga veel bij vrienden op bezoek om het gezellig te maken. Met hen praat ik veel over de Somalische geschiedenis, cultuur en onze jeugdverhalen. Ik probeer ook veel te sporten. Ik doe aan fitness en hardlopen. Verder ben ik gelovig en houd ik me aan de Islamitische cultuur. Ik doe elke dag bidden en heb Koran les.

1: Houd u contact met uw thuisland?

2: Ja ik houd veel contact met familie en vrienden in Somalië. Dit doe ik aan de hand van internet via msn en facebook, en de telefoon. Daarnaast stuur ik één keer per jaar geld naar een weesmeisje die in de wijk woont in Somalië waar ik vandaan kom. Ik kende haar ouders dus ik wil haar nu helpen. Het liefst zou ik nog meer geld sturen.

1: Heeft u contacten met andere Somaliërs in andere Europese landen?

2: Nee ik ken geen andere Somaliërs in andere landen.

1: Heeft u ook niet-Somalische contacten?

2: Ik heb alleen met mijn contactpersoon contact. Met andere Nederlanders niet omdat ik slecht Nederlands spreek.

1: Bent u politiek actief?

2: Nee, maar zal wel de ontwikkelingen in Somalië volgen.

1: In hoeverre staat u in contact met de gemeente?

2: De gemeente heeft me geholpen door me een inburgeringscursus te laten doen. Deze heb ik net gehaald, en nu doe ik training over hoe ik nog verder kan gaan leren. Verder heb ik geen contact met de gemeente. Wel heb ik aan wijkactiviteiten meegedaan.

1: Hoe denkt u werk te kunnen vinden? (opleiding)?

2: Ik denk dat ik werk kan vinden als ik een opleiding ga volgen. Daarvoor moet ik eerst de Nederlandse taal leren. Ik wil dan ook een opleiding Nederlands gaan volgen. Ik wacht momenteel op goedkeuring om de cursus Nederlands te volgen.

1: Kunt u goed rondkomen van uw inkomen?

2: Ja ik kan goed rondkomen van mijn uitkering. Ik besteed het geld aan huur, gas, water, electra en boodschappen.

*** Einde transcriptie

Globale Transcriptie 7 (persoonlijke communicatie, 1 juni, 2012)

Spreker 1: Interviewer: Stefan Behlen

Spreker 2: Respondent 7: Ibrahim Mohamud Shek (Somalische vluchteling, man, 21 jaar)

*** Start transcriptie

1: Kunt u iets vertellen over hoe u in Helmond bent terecht gekomen?

2: Ik kom uit Mogadishu. Na gevlucht te zijn ben ik via Nairobi, Dubai en Frankrijk in Nederland in Deurne terechtgekomen. Hier werd ik geplaatst in het AZC. Hier kreeg ik mijn verblijfsvergunning. Daarna ben ik naar Helmond verhuisd, omdat ik hier een woning kreeg toegewezen. Later is mijn moeder ook gevlucht en in Helmond terechtgekomen.

1: Voelt u zich thuis in Helmond?

2: Nee want ik spreek de taal niet goed. Ik woon nu bijna 3 jaar in Helmond. Ik heb in Deurne mijn inburgeringexamen gehaald. Toen heb ik de AKA opleiding gevolgd in Eindhoven op het ROC ter AA, Deze heb ik niet gehaald vanwege de taalbarrière. Het is lastig voor mij omdat ik in Somalië niet op school heb gezeten.

1: Wat zijn uw plannen voor de toekomst?

2: Ik wil in Helmond blijven, en ben nu al 2 maanden werk aan het zoeken. Ook wil ik in Helmond nog een opleiding volgen maar ik wacht op toestemming van gemeente.

1: Waaruit bestaan uw dagelijkse bezigheden?

2: 's Ochtends lees ik boeken en 's middags doe ik aan sport. Ik ben gek op voetbal. In Deurne zat ik bij een zaalvoetbalteam. Nu doe ik ook zaalvoetballen met vrienden uit Helmond. Ook zit ik veel te computeren. Verder ga ik regelmatig naar de moskee.

1: Houd u contact met uw thuisland?

2: Ja ik houd veel contact met familie en vrienden via internet. Dit doe ik vooral via Facebook en msn.

1: Heeft u contacten met andere Somaliërs in andere Europese landen?

2: Nee.

1: Heeft u ook niet-Somalische contacten?

2: Nee, alleen mijn contactpersoon. Als ik een afspraak heb.

1: Bent u politiek actief?

2: Nee, wel zijn binnenkort de verkiezingen in Somalië.

1: In hoeverre staat u in contact met de gemeente?

2: De gemeente moet voor mij de opleiding regelen en de activiteiten die daarbij horen. Ik wacht nog op antwoord van de gemeente om een cursus Nederlands hier te volgen. De gemeente heeft voor mij de inburgeringcursus geregeld. Hiervoor heb ik ook vrijwilligerswerk gedaan en meegedaan aan wijkactiviteiten.

1: Hoe denkt u werk te kunnen vinden? (opleiding)?

2: Door gemotiveerd te zijn. Na de vakantie mag ik waarschijnlijk aan een opleiding beginnen. Ik heb helaas geen opleiding in Somalië gehad.

1: Kunt u goed rondkomen van uw inkomen?

2: Nee het is niet genoeg. Ik krijg een lage uitkering omdat ik jonger dan 23 jaar ben. Al het geld gaat op naar vaste lasten en internet en ik houd niets over.

1: Stuurt u wel eens geld naar familie of vrienden in Somalië?

2: Nee, ik houd niets over. Anders zou ik wel wat sturen naar familie.

*** Einde transcriptie